

VATT-KESKUSTELUALOITTEITA
VATT DISCUSSION PAPERS

287

VIROSTA JA
AHVENANMAAN
ITSEHALLINTO-
ALUEELTA
SUOMEEN
KOHDISTUVAT
VEROKILPAILU-
PAINHEET

Elina Berghäll

ISBN 951-561-428-7

ISSN 0788-5016

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

Government Institute for Economic Research

Hämeentie 3, 00530 Helsinki, Finland

Email: elina.berghall@vatt.fi

Oy Nord Print Ab

Helsinki, joulukuu 2002

BERGHÄLL ELINA: VIROSTA JA AHVENANMAAN ITSEHALLINTO-ALUEELTA SUOMEEN KOHDISTUVAT VEROKILPAILUPAINEET. Helsinki, VATT, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Government Institute for Economic Research, 2002, (C, ISSN 0788-5016, No 287). ISBN 951-561-428-7.

Tiivistelmä: Viron jakamattomien voittojen efektiivinen verovapaus ja Ahvenanmaan veroraja EU:ssa kuuluvat merkittävimpiin lähialueilta tuleviin verokilpailupaineiden aiheuttajiin. Suurimmat verojen alentamispaineet ovat kuitenkin odotettavissa Viron liittyessä EU:n jäseneksi ja matkustajatuontirajoitteiden vapautuessa vuoden 2004 alussa. Nämä vaikutukset kohdistuvat erityisesti kulutushyödykkeisiin ja matkustajalauttasectoriin. Viron nykyinen yritysverotusjärjestelmä voi käytännössä jatkua entisellään EU:n myöntämän siirtymäajan eli vuoden 2008 loppuun asti. Veroedun vaikuttavuudesta ei ole vielä varmuutta, vaikka Viro onkin menestyksekkäästi houkutelut sille elintärkeitä investointeja ulkomailta myös maailmantalouden hidastuttua. Viron osuus suomalaisista suorista sijoituksista on edelleen vain parin prosentin luokkaa. Todellinen verokilpailu syntyy vasta jos yritysten voitonjakoon kohdistuva veroero Viron kanssa kasvaa entisestään. Ahvenanmaan verotoimivallan rajaaminen paikallisiin veroihin on estänyt maakunnan ryhtymisen veroparatiisiksi. Paikallisten verojen alhaisuus ei ole toistaiseksi johtanut merkittävään verokilpailuun mm. maakunnan lakien muodostamien investointihaittojen johdosta. Tilanne voi kuitenkin muuttua jos Ahvenanmaan itsehallinnolle myönnetään toimivalta verotuskysymyksissä.

Asiasanat: Viro, Ahvenanmaan itsehallintoalue, verotus, verokilpailu, suorat sijoitukset, välillinen verotus, merenkulkusektori, tax-free kauppa, verotuet

Abstract: Estonia's income tax law effectively exempts companies' undistributed profits from income taxation. Together with the province of Åland's tax border in the EU, neighbouring regions are building up downward pressure on Finnish taxes. In the near future the most profound impacts are likely to follow from the lifting of import constraints in passenger traffic and Estonia's EU membership in 2004. Both events concern particularly consumption goods and the passenger transport sector. Estonia's current income taxation system may remain unmodified until the end of 2008, when the transitional period granted by the EU ends. Although Estonia has fared well in attracting FDI in the midst of a global economic slow-down, the available evidence so far has been insufficient to provide a sound basis for judging the effectiveness of the investment incentive created by the tax exemption. Estonia's share of Finnish FDI abroad has persisted at a modest level of a few percentages. Real tax competition may be envisaged, however, if the tax differential on distributed profits between the countries is further widened. Low local taxes in the province of Åland have so far generated little tax competition. The explanation may be partly found in the investment barriers created by special provisions designed to protect local culture and identity. The situation may change, however, if Åland's jurisdiction is extended to taxation, and the archipelago is no longer constrained from venturing into the tax haven path.

Key words: Estonia, Åland, taxation, tax competition, FDI, indirect taxation, shipping industry, duty-free sales, tax concessions

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Verotus sijoitusten ohjauskeinona	2
3 Viro	5
3.1 Viron verojärjestelmä	5
3.2 Suorat sijoitukset Virossa	10
3.3 Muut investointiolosuhteisiin vaikuttavat tekijät	13
3.4 Tulevaisuuden näkymät	15
4 Ahvenanmaa	19
4.1 Maakunta- ja kunnallisverotus	19
4.2 Merenkulku ja Ahvenanmaan veroraja	22
4.3 Investointien esteitä Ahvenanmaalla	25
4.4 Maakunnan rahoitusjärjestelmä	27
5 Johtopäätökset	29
Lähteet	33

1 Johdanto

Viroon ja Ahvenanmaan itsehallintoalueeseen viitataan ajoittain verokilpailua kiristävinä tekijöinä. Seuraavassa esitellään näillä alueilla ilmenneitä verokilpailun piirteitä ja vaikutuksia Suomen kannalta.

Viron EU-jäsenyyttä pidetään todennäköisenä jo vuonna 2004. Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö (SAK) pelkää Virosta tulevan veroparatiisin ja työpaikkojen katoavan yritysten siirtyessä alhaisempien verojen ja palkkakustannusten piiriin. Siinä missä SAK perää vähimmäisasteiden säätämistä EU:ssa yritys- ja arvonlisäverolle, Suomen yrittäjät sekä Teollisuus ja työnantajat (TT) puoltavat verojen alentamista vastauksena kilpailuun.¹ Virosta tuleva verokilpailu kohdistuu erityisesti suoriin investointeihin, valmisteverokertymään ja merenkulkusektoriin.

Ahvenanmaan itsehallintoalue puolestaan pystyy tarjoamaan investoinneille ja liiketoiminnalle suurelta osin samat toimintapuitteet kuin muukin Suomi. Siten maakunnasta tuleva verokilpailu voi joiltakin osin muistuttaa federalististen maiden osavaltioiden välistä verokilpailua eli tilannetta, missä ei ole muodollisia esteitä tai rajoitteita veropohjan liikkuvuudelle.

Maakunnan mahdollisuudet verokilpailuun juontuvat ennen kaikkea Ahvenanmaan verorajasta sekä mahdollisuudesta kilpailla paikallisilla veroilla, kun taas valtion- ja kirkollisveroa kannetaan kuten muuallakin valtakunnassa. Valtion veronkannon rajaaminen maakunnan toimivallan ulkopuolelle ei siten rajoita verokilpailua, mutta se estää maakunnan ryhtymisen veroparatiisiksi. Ahvenanmaan itsehallintoalueen veropolitiikka vaikuttaa erityisesti välillisten verojen kertymään, merenkulkusektorin ollessa suurin hyötyjä.

¹ Helsingin Sanomat 25.7.2002.

2 Verotus sijoitusten ohjausekeinona

Verokilpailun edellytys on pääomaliikkeiden vapaus ja mahdollinen tuotantotoiminnan siirtyminen. Nopealiikkeiset portfoliosijoitukset reagoivat herkästi verosteisiin ja muihin kuluihin. Sähköisesti välitettävien transaktioiden johdosta veroparatiisien maantieteellisellä sijainnilla ei ole suurta merkitystä, pääomien liikkuessa helposti maailman eri kolkissa napin painalluksella. Läheisyys edesauttaa portfolioinvestointeja lähinnä sen johdosta, että investointikohteet tulevat paikallisille sijoittajille helpommin tutuksi, mikä alentaa yritysten sisäisiin transaktioihin liittyviä riskejä.

Suorat sijoitukset ovat portfoliosijoituksia tärkeämpi kysymys, sillä investointien siirtyminen ulkomaille voi heijastua suoraan kotimaisiin investointeihin, kasvuun ja työllisyyteen. Suorat sijoitukset saattavat erota portfoliosijoituksista vain määritelmällisesti. Suoraksi sijoitukseksi määritellään tyypillisesti ulkomaisen sijoittajan vähintään 10 prosentin osuudet yrityksen koko osakepääomasta tai äänivallasta², mutta osuus voi määrittäjästä riippuen nousta myös yli 50 prosentin. Oleellinen ero portfoliosijoitukseen nähden on määräysvallan siirtyminen ulkomaiselle pääosakkaalle.

Suorat sijoitukset ovat kaikkein tavoitelluin pääomaliikkeiden muoto, koska niihin liittyy lukuisia etuja ja mahdollisuuksia. Vastaanottavan maan kannalta suorat sijoitukset ovat hyödyllisimpiä silloin kun sijoittava yritys suhtautuu investointiinsa pitkän aikavälin toimintakohteena. Siinä missä portfoliosijoitukset voidaan nopeasti siirtää muualle riskien uhatessa realisoitua, suoriin sijoituksiin liittyy parhaimmillaan teknologian ja osaamisen siirtoa, uusia työpaikkoja, suuria kiinteitä investointeja tuotantolaitosten kehittämiseksi, talouden rakenteiden uudistamista ja monipuolistamista, uusia vientiyhteyksiä, pääomien tuontia ja kestävää vaihtotaseen vajeen rahoitusta.

Yritykset puolestaan hakevat suorilla sijoituksilla ulkomailta tyypillisesti

- Tehokkuutta, esim. alhaisia työvoimakustannuksia tai edullisia tuotantojärjestelmiä.
- Markkinoita, esim. pääsyä uusille markkinoille tai läsnäoloa tärkeillä markkinoilla niiden trendien seuraamisen helpottamiseksi;
- Tukikohtia vientiä varten (*export platforms*), eli edullista maantieteellistä sijaintia vientiin suunnatulle tuotannolle (myös markkinahakuisesti luokiteltava motiivi), esim. tullirajan sisäpuolella suurten markkinoiden läheisyydessä;

² OECD:n määritelmä suorasta sijoituksesta edellyttää vähintään 10 % osakepääomasta tai yhtiön hallituksen äänimäärästä yhdistettynä vaikutusvaltaan yrityksen johtamisessa.

- Strategisia kilpailuvaltteja (*assets*), esim. oman yrityksen strategisen aseman vahvistamista kilpailijoita ostamalla tai strategisilla liittoutumilla; ja/ tai
- Luonnonvaroja keskeisten raaka-aineiden saannin turvaamiseksi.

Merkittävin motivaatio suorille sijoituksille on markkinahakuisuus – markkinoiden koko yhdistettynä tarpeeseen olla paikan päällä seuraamassa kehitystä. Toiseksi merkittävin on tuotantotekijöiden ja tuotanto-olosuhteiden tarjoamat tehokkuusedut. Kustannustaso on vain joissakin tapauksissa sijoitusten pääasiallinen kriteeri, joskin kustannustaso voi viimekädessä ratkaista valinnan muuten suhteellisen samanlaiset edut tarjoavien sijoittumiskohteiden välillä. Verotus on kustannustekijä, joka vaikuttaa siten lähinnä ensimmäiseen tai kolmanteen tehokkuusmotiiviin eli vientitukikohdan valintaan. Koska muiden tekijöiden vaikutuksia on vaikea erottaa, ovat empiiriset tutkimukset verokilpailun vaikutuksista suoriin sijoituksiin antaneet heikkoja, mutta myös vaikuttavuuden osoittavia tuloksia.³

Suomeen ja Suomesta suuntautuvien sijoitusten kannalta teknologiset motivaatiot ovat erityisen mielenkiintoisia. Esim. teknologiaintensiiviset yritykset saattavat hakea myös lokalisaatioetuja teknologiaklustereista oman teknologiansa kehittämiseksi sekä kopiointi- että innovointimielessä. Teknologiyritys voi siten hakea klusterista niin vientietuja, tehokkuutta, paikallista osaamista, kuin strategia liittoutumia vertikaalisen integroitumisen kautta paikallisiin yrityksiin. Bloomin ja Griffithin (2001) mukaan ulkomaiset T&K investoinnit ovat erityisen herkkiä veroasteiden muutoksille.

Kustannusherakkyys on hyvin suhteellista, kuten jo se seikka että suurin osa suorista sijoituksista on keskittynyt OECD-maihin osoittaa. Vaikka esim. jokin kehitysmaa pystyisi tarjoamaan ylivoimaisen kustannusedun tehokkuutta hakevalle yritykselle, sijoituksiin liittyvät riskit hillitsevät niitä. Riskit voivat olla

- poliittisia: ulkomaisia investointeja ja voittojen kotiuttamista koskevat säännökset sekä poliittiseen epävarmuuteen liittyvä markkinoiden kehitys, raaka-aineiden saanti;
- taloudellisia: markkinoiden kehitys, kustannustaso, kilpailu markkinoilla, raaka-aineiden hintakehitys;
- rahoitusriskejä: paikallinen pankkijärjestelmä, valuuttakurssiriskit, rahoittajien maariski arviointi ja sen vaikutus luottojen hinnoitteluun;
- teknologiariskejä: riski teknologian kopioinnista, teknologiastandardien muuttumisesta, teknologian kehittymisestä; sekä

³ Devereux & Griffith, 2002.

- vientimarkkinoiden kehitykseen liittyviä.

Kasvat ja kehittyvät markkinat ovat erityisen houkuttelevia yrityksille. Vaikka kaupan ja investointien vapauttaminen ei johtaisi tuonnin tai sijoitusten kasvuun, jo pelkästään markkinoille tulon uhka johtaa yritysten välisen kilpailun kiristymiseen kyseisillä markkinoilla. Valtioiden välinen verokilpailu ei ole yhtä nopealiikkeistä. Talouspoliittisessa päätöksenteossa on huomioitava verojen rakenteelliset vaikutukset ja taloudellisen vapautumisen tai integraation edut pidemmällä aikavälillä. Verojärjestelmissä on myös pyrittävä johdonmukaisuuteen, vakauteen ja ennakoitavuuteen, jotta yritysten toimintaympäristön riskit minimoituisivat tai olisivat ainakin helposti ennakoitavissa.

Lähellä sijaitsevien verotuksellisesti edullisten alueiden aikaansaama verokilpailu kasvaa talouden säätelyn purkamisen ja integraation vapauttamien tuotannontekijöiden liikkuvuuden myötä. EU-integraatio alentaa sijoitusten poliittisia ja taloudellisia riskejä.

Mitä enemmän lähialue omaa kotimaan kaltaiset yritysten toimintaolosuhteet ja mitä liikkuvampi veropohja on, sitä enemmän se osallistuu kotimaassa vallitsevaan alueiden väliseen kilpailuun investoinneista. Mitä erilaisemmasta lähialueesta on kyse, sitä todennäköisemmin kyse on täydentävästä investoinnista, joka ei suoraan kilpaile kotimaisen tuotannon kanssa, vaan saattaa pikemminkin tukea sitä.

3 Viro

3.1 Viron verojärjestelmä

Viron verojärjestelmä on joutunut vastaamaan suuriin haasteisiin. Sosialistisissa maissa verotus kohdistui tuotannolliseen toimintaan, samalla kun moniin kansalaisiin iskostui epäluottamus valtiota kohtaan ja haluttomuus maksaa veroja.⁴ Veronmaksuhalukkuuden elvyttämisen lisäksi, Viron verolakeja on muokattu sopeutumaan EU:n lainsäädäntöön samalla kun verotusta on muokattu houkuttelemaan investointeja ulkomailta ja myötävaikuttamaan voittojen investoimiseen uudelleen Virossa. Eräs välietappi saavutettiin, kun EU-jäsenyysneuvotteluiden verotusta koskeva osuus saatiin päätökseen kesällä 2002.

Heti uudelleen itsenäistymisen jälkeen Virossa lähdettiin tavoittelemaan liberaalia markkinataloutta, jota myös maan verojärjestelmä heijastaa. Tulonjakotavoitteita ei ole ja järjestelmä on melko yksinkertainen. Tuloverotus on suhteellista. Verolaki astui voimaan v. 1994, jonka jälkeen sitä on täydennetty useilla asetuksilla. Uusi laki tuloverotuksesta otettiin käyttöön vuoden 2000 alusta, laki ns. sosiaaliverosta vuoden 1999 alusta ja laki liikevaihtoverosta ja yksityisten henkilöiden tuloverosta vuoden 2002 alusta. Uusi verolaki verohallinnosta astui voimaan heinäkuussa 2002.

Tärkeimmät verot ovat henkilökohtainen tulovero (verokanta 26 %), yhteisöjen voittovero (26 %), arvonlisävero (18 %⁵), maavero (0,1 – 2,5 % tontin/ maa-alueen verotusarvosta riippuen), sekä valmistevero (alkoholijuomat, tupakkatuotteet, polttoaineet, moottoriajoneuvot, sekä pakkaukset).⁶

Verojärjestelmässä on kuitenkin yksityishenkilöitä koskevia tuloverovähennyksiä ja verosta vapautettuja tuloja. Yksityishenkilöt voivat esim. vähentää veroistaan asuntolainojen korkokustannuksia, koulutusmenoja ja lahjoituksia aina 50 %:iin asti, sekä eläkemaksujaan tietyin rajoituksin (15 % tai 100 000 kruunua).⁷ Yksityishenkilöiden verotettavan tulon vähennykset riippuvat myös lasten lukumäärästä.⁸ Vuoden 2000 toisella neljänneksellä keskimääräisellä bruttopalkalla, 322 euroa, sai keskimääräiseksi nettopalkaksi 252 euroa, jonka mukaan keskimääräi-

⁴ Pirttilä, J., 1999.

⁵ Arvonlisävero on 18 %, lukuun ottamatta joitakin poikkeuksia, joihin sovelletaan nollan tai 5 %:n alv. asteita, mikäli tavarat ja palvelukset eivät ole kokonaan arvonlisäverosta vapautettuja. Erityisesti elintarvikkeiden alv. on alhainen verrattuna Suomen 17 %:n verokohteluun.

⁶ Veroasteet ovat jonkin verran alhaisemmat kuin Suomessa, jossa yleinen on alv. 22 %, yhteisöverokanta 29 %, ja luonnollisten henkilöiden keskimääräinen tuloveroaste 29,44 % (v. 2000) sova-maksut mukaan lukien (Verohallitus).

⁷ Rahandusministerium, 2002.

⁸ Republic of Estonia, 2001.

sen veroaste oli noin 22 %. Samaan aikaan keskimääräinen kansaneläke oli 100 euroa.

Työnantaja vastaa sosiaalivakuutusmaksusta, eli toisin kuin Suomessa, työntekijät eivät osallistu sen maksamiseen. Tämä ns. sosiaalivero on yhteensä 33 prosenttia työntekijöille maksetusta palkasta, lukuun ottamatta verosta vapautettuja maksuja. Vuodesta 1999 lähtien sosiaalivakuutusmaksut ovat kasvattaneet työntekijän henkilökohtaista eläkettä valtion sairausvakuutus- ja eläkerahastossa. Luontoisedut ja niistä maksettu tulovero kuuluvat myös veropohjaan. Työnantajan sosiaalivakuutusmaksut ovat siten Virossa selvästi korkeammat kuin esim. Suomessa tai EU-maissa, missä keskiarvo on noin 25 prosenttia.

Varsinaisia kiinteistöveroja ei ole, mutta vuosittain kannetaan valtion maaveroa lähes kaikista maa-alueista. Maavero vaihtelee 0,1 – 2,5 %:n välillä maan arvioidusta verotusarvosta. Lisäksi valtiolle maksetaan uhkapeliveroa ja raskaiden ajoneuvojen veroa (1.1.2003 lähtien), sekä tulleva. Lahja- ja perintöveroja ei ole. Monenlaiset varainsiirrot voivat kuitenkin olla leimaveron alaisia. Paikallisia veroja ovat mm. myyntivero, mainos-/ ilmoitusvero, ajoneuvovero, venevero, kotieläinvero, huvivero, jne.

Yksityisiä ja juridisia henkilöitä koskee sama kiinteä 26 prosentin tulovero sillä erotuksella, että vuoden 2000 tuloverouudistuksen jälkeen yritykset maksavat tuloveroa vain jaetusta voitosta, eikä tuloksestaan kuten aikaisemmin. Veronalaiseksi jaetuksi voitoksi luetaan siten osingot ja muu voitonjako. Järjestelmän aukkojen poistamiseksi myös luontoisedut⁹, lahjat, lahjoitukset, edustuskulut, sekä kulut ja menot, jotka eivät liity liiketoimintaan luetaan voitonjakoon. Lisäksi laissa otetaan huomioon mahdollisuudet piilevään voitonjakoon esim. investoimalla off-shore yrityksiin lainaamalla niille rahaa.

Tuloverotuksen perinpohjaisella uudistuksella haluttiin kannustaa Virossa toimivia yrityksiä laajentamaan tuotantoaan ja toimintaansa, sekä houkutella lisää ulkomaisia sijoituksia. Uudistuksen voimaan astumisvuonna 2000, keskimääräisen virolaisen yrityksen nettovoitto nousi 2,9-kertaiseksi edellisen vuoden tasoon verrattuna¹⁰, ja talous sekä suorat sijoitukset ovat osoittaneet vahvaa kasvua sen jälkeen. Suoraa syy-seuraussuhdetta tästä ei kuitenkaan voi päätellä sillä esim. vuosi 1999 oli poikkeuksellisen huono 1,1 prosentin BKT:n laskuineen, ja yritysten voiton näyttämiskannustimet paranivat verouudistuksen seurauksena.

Lakia on tilintarkastajien keskuudessa kuitenkin kritisoitu koska (i) myös tappiollinen yhtiö voi joutua maksamaan veroa esim. yrityksensä edustuskuluista tai työntekijöidensä luontoiseduista; (ii) Siirtymävaihetta ei ole otettu huomioon, minkä johdosta aikaisempina vuosina syntyneitä voittoja verotetaan uudelleen,

⁹ Työntekijät eivät maksa luontoiseduistaan tuloveroa, vaan sen maksaa työnantaja.

¹⁰ Krediidinfo, Viro. <http://www.krediidinfo.ee>.

verohuojennukset¹¹ ovat peruuntuneet, ja/tai yrityksiltä on kadonnut aiempina vuosina syntyneitä verotuksessa hyödynnettäviä tappiota.

EU-jäsenyyden ehtona Virolta edellytetään verojärjestelmän harmonisointia EU:n verolakien kanssa, niin arvonlisäverotuksen, valmisteverojen kuin välittömien verojen osalta. Verolakien on myös oltava yhdenmukaisia EU:n yhteisöverotusta koskevien periaatteiden kanssa¹². EU-jäsenyysneuvottelut saatettiin verosymysten osalta päätökseen kesällä 2002.

Sitä ennen on Viron parlamentti hyväksynyt tammikuussa 2003 voimaan astuvia muutoksia tuloverolakiin. Moninkertaisen osinkojen verotuksen välttämiseksi tuloverolakiin on lisätty oikeus täyteen verohyvitykseen osingonjaosta maksetuista veroista, mikäli osingot maksetaan paikalliselle yritykselle. Tämä uudistus astuu voimaan 2003 alusta, ja siinä laajennettiin vapautusta voittoveroista myös niihin ulkomaisiin yrityksiin joilla on Virossa kiinteä toimipaikka¹³. Suurin osa ulkomaalaisomistuksessa olevista yrityksistä on kuitenkin virallisesti virolaisia yrityksiä, joten muutos ei juuri muuta nykyistä tilannetta. Verohyvityksen hyväksymisellä ja kaikkien osingonjakojen veronalaistamisella poistettiin osinkojen moninkertaisen verotuksen mahdollisuus, samalla kun verojärjestelmä harmonisointiin EU:n syrjintäkiellon, sijoittumisvapauden sekä pääomien vapaan liikkuvuuden periaatteiden kanssa.¹⁴ Osinkoihin ei siten kohdistu kahdenkertaista verotusta.

Erityisen vaikea kohta tuloverolain harmonisoinnissa on ollut ulkomaisille emoyrityksille maksettujen osinkojen (26 %:n) verotus, jota EU ei hyväksy. EU sallii voittojen verotuksen, mutta emo-tytäryhtiöiden välinen tulonsiirto ei ole sille oikea paikka. Tämä koskee erityisesti EU-lain Emoyhtiödirektiivin (VeEU 102) 5. artiklaa, jonka mukaan tytäryhtiön emoyhtiölleen jakama voitto on lähdeverosta vapaata, mikäli emoyhtiöllä on vähintään 25 prosentin osuus tytäryhtiön pääomasta. Emo-tytäryhtiödirektiivin (90/435/ETY) täytäntöönpanon osalta on sovitettu siirtymäajasta vuoden 2008 loppuun asti, johon asti Viro voi jatkaa tytär- ja emoyrityksen välisen osingonjaon verottamista ja jakamattomien voittojen efektiivistä verovapautta.¹⁵

Viron valtiovarainministeriössä seurataan EU:n piirissä käytävää keskustelua yritysverotuksen koordinoinnista. Muutokset tuloverolakiin ovat mahdollisia myös ennen siirtymäajan loppumista, mutta suunnitelmista ei vielä anneta tie-

¹¹ Verohuojennuksia oli ennen vuotta 1993 tehdyistä dollarimääräisistä sijoituksista sekä Tallinnan metropolialueen ulkopuolelle tehdyistä investoinneista.

¹² Juusela, 2001.

¹³ Englannin kielinen muotoilu: ”*non-resident legal persons with permanent establishment*”.

¹⁴ Rahandusministerium ja VM/ Vero-osasto, 2002.

¹⁵ VM/ EU-sihteeristö, suullinen tiedonanto.

toa.¹⁶ EU:lla ei ole toimivaltaa puuttua jäsenmaiden yhtiöverokantoihin, joten Viro voi asettaa veroasteensa vapaasti haluamalleen tasolle, kunhan verolait ovat sopuissa yhteisön säännösten kanssa.

Välillisen verotuksen osalta EU:n *acquis communautaire* -säännöstö on kuitenkin laajempi ja jäsenyysneuvotteluista on seurannut verotasojen korotuksia. Suurimmat korotukset koskevat valmisteverotuksen harmonisointia. Valmisteveropohjaa on myös laajennettu ja arvonlisäverotusta harmonisoitu EU:n 6. direktiivin mukaiseksi. Matkustajalainojen tax-free kaupalle ei myönnetty siirtymäaikaa. Tuuli-voima menetti arvonlisäverovapautensa, kun taas kaukolämpö sai siirtymäajan, kuten myös tupakan valmisteveron harmonisointi (vuoden 2009 loppuun).¹⁷ Arvonlisäverotuksen siirtymäajat vaikuttavat lähinnä kotimarkkinayrityksiin.¹⁸

Lisäksi joitakin pienempiä, teknisiä muutoksia on edelleen odotettavissa. Hallinnollista toimintakykyä, valvontaa, yhteistyötä ja avunantoa on vahvistettava ja tehostettava. Elektronista tiedonhallintajärjestelmiä on kehitettävä, jotta sähköinen tiedonvälitys EU:n ja sen jäsenmaiden välillä tulisi mahdolliseksi.¹⁹

Kuten kuviosta 1 ilmenee, EU:n keskiarvoon verrattuna Virossa painottuvat tavaroitten ja palvelusten tuotannosta ja myynnistä kertyvät verotulot. Tämä on tyyppinen ero EU:n ja Itä- ja Keski-Euroopan maiden verojärjestelmien välillä. Jälkimmäisissä hallinnolliset rajoitteet, veronkantoon liittyvät ongelmat sekä tarve edistää kasvua vaikeuttavat tuloverojen kantoa.²⁰ Erityisesti yhteisöverotulot ovat alhaiset (2,5% valtion verotuloista) verrattuna EU:n keskiarvoon (8,7%). Vuonna 2001 budjetin muut tulot olivat n. 16 prosenttia loppusummasta. Viron veroaste on viime vuosina alentunut; vuonna 2001 se oli 34,5 prosenttia, kun EU:n veroaste oli vuonna 1999 keskimäärin 41,6 prosenttia.²¹

Hallinnoltaan kehittyvässä maassa verojen alhaisuus sekä järjestelmän yksinkertaisuus ja läpinäkyvyys helpottavat verotuksen hyväksymistä kansalaisten keskuudessa. Myös verojen ennakointi ja maksuunpano yksinkertaistuvat. Läpinäkyvä järjestelmä, joka ei tarjoa veroviranomaisille harkintavaltaa, on myös omiaan hillitsemään korruptiota ja hallinnollisia ongelmia. Korruption lisääntyminen voi vaikuttaa myös suorien sijoitusten virtaan samalla tavoin, kuin ulkomaisten yritysten veroasteen nostaminen.²² Ulkomaiset investoijat joutuvat maksukykyisinä helposti lisäetuja itselleen tavoittelevien viranomaisten silmätikuksi,

¹⁶ Rahandusministerium.

¹⁷ Republic of Estonia, 2001 ja Commission of the European Communities, 2001, ja Baltic News Service 25.6.2002.

¹⁸ VM/ Vero-osasto, 2002.

¹⁹ Commission of the European Communities, 2001.

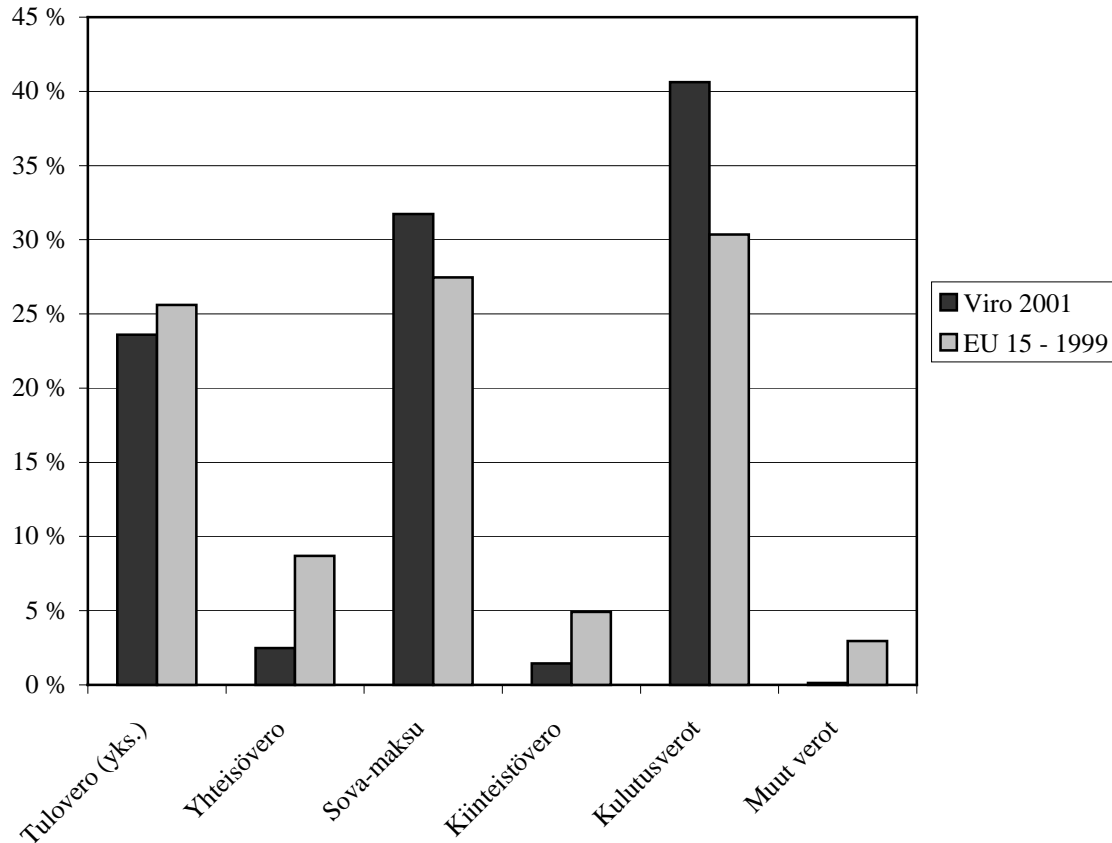
²⁰ The Vienna Institute for International Economic Studies – Monthly Report 2001/8-9.

²¹ IMF, 2002.

²² Kts. Esim. Shang-Jin Wei, 1997.

jolloin todellinen veroista ja virallisista ja epävirallisista maksuista muodostuva raskaus saattaa paljastua ennakoitua suuremmaksi. Esim. Latvian kilpailukykyä ovat heikentäneet vaikeat korruptio-ongelmat.

Kuvio 1. Viron verotulojen rakenne verrattuna EU:n keskiarvoon.²³

Viron verojärjestelmä heijastaa myös valtiojohtoon ideologista näkemystä taloudellisen liberalismista ja pienen julkisen sektorin eduista. Vuonna 2001 Viro sijoittui Heritage Foundationin ja Wall Street Journalin vuosittaisen maailman maiden talouden vapautta vertailevassa indeksissä neljänneksi 156 maan joukossa.²⁴ Talouden vapausindeksissä painoivat ulkomaisia investointeja koskeva lainsäädäntö, verotus, tullit, pankkimääräykset, rahapolitiikka ja harmaat markkinat. Viron vahvuuksina oli kehittynyt pankkisektori²⁵, kaupan esteettömyys, avoimuus ulkomaisille sijoituksille, ja hintavalvonnan puuttuminen. Viron heikkoutena oli ainoastaan harmaiden markkinoiden voimistuminen.²⁶ Yksityisen sekto-

²³ Rahandusministerium, 2002: General Government Finance Statistics 2001 and 2002. www.fin.ee.

²⁴ Yhtä vapaita tai vapaampia olivat USA, Irlanti, Hollanti, Luxembourg, Hong Kong, Singapore ja Uusi Seelanti.

²⁵ Pankkisektorista 90 % on ulkomaisessa, erityisesti ruotsalaisessa, omistuksessa.

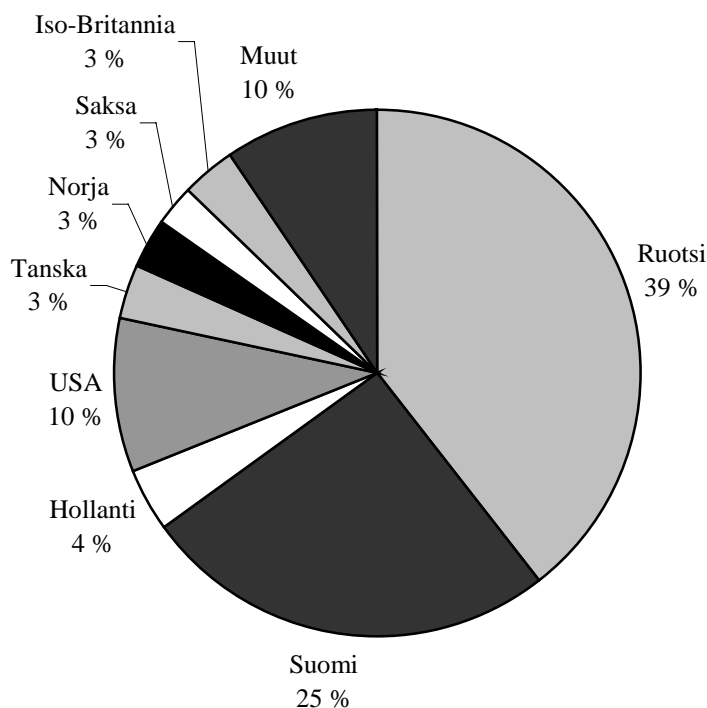
²⁶ The Baltic Times 22.-28.11.2001.

rin osuus (noin 70 % BKT:stä) on itäisen Euroopan korkeimpia. Harmaan talouden arvioidaan edelleen olevan 15 – 40 prosentin luokkaa BKT:stä.

3.2 Suorat sijoitukset Virossa

Suhteellisen alhaisen verotuksen lisäksi Viron vahvuuksia ovat korkea investointitaso, alhaiset palkkakustannukset yhdistettynä suhteellisen korkeasti koulutettuun työvoimaan, sekä, kuten yllä todettiin, liberaali talouspolitiikka ml. kauppa- ja investointipolitiikka, nopea yksityistäminen ja ulkomaisen, erityisesti ruotsalaisen, pääoman avulla vahvistettu pankkisektori.

Kuvio 2. Suorat sijoitukset ulkomailta Viroon alkuperämaittain, sijoituskanta vuoden 2001 joulukuun lopussa.²⁷

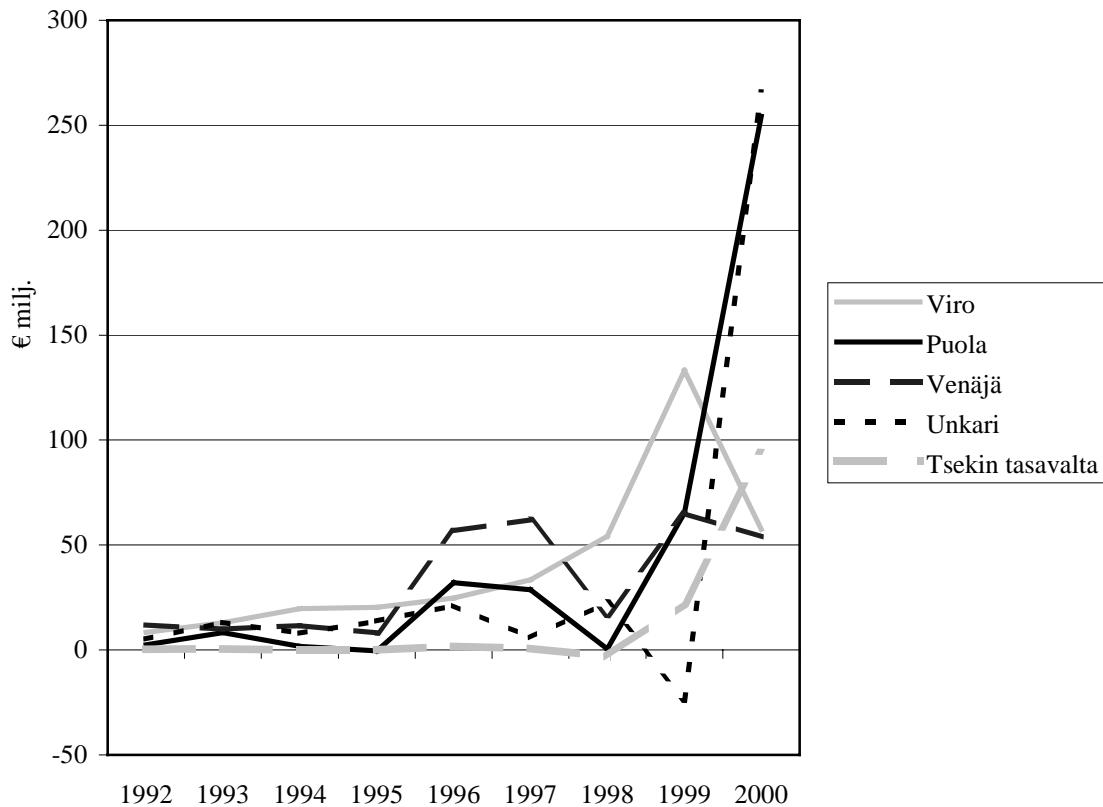
Viro on onnistuneesti hyödyntänyt maantieteellistä asemaansa ja suhteellisia hintojaan suorien sijoitusten houkuttelijana korkeamman kustannustason naapurimaista. Joulukuussa 2001 Suomi oli Ruotsin (39 %) jälkeen Viron toiseksi suurin ulkomainen investoija noin 25 prosentin osuudella sijoituskannasta. Hollanti, USA, Tanska, Norja, Saksa, Iso-Britannia sekä muut maat vastaavat yhdessä

²⁷ Estonian Investment Agency.

noin kolmanneksesta Viron investointikannasta²⁸. Siirtymätalousmaiden joukossa Viro on Unkarin ja Tsekin tasavallan jälkeen houkutelletut eniten suorita sijoituksia suhteessa väkilukuun.

Uusinvestoinneilla on aina ollut merkittävä sija Viroon suuntautuneissa suorissa sijoituksissa. Yksityistämispörosessi oli houkuttelijana vahvimmillaan vuosina 1995 – 1996. Tuotannon laajennuksiin sijoitettujen voittojen osuus on noussut noin 20 – 30 %:n tasolle vuosittaisesta sijoitusvirrasta maahan,²⁹ vahvistuen vuoden 2000 tuloverouudistuksen jälkeen. Uudelleen sijoitetut voitot kasvoivat 46 miljoonasta eurosta v. 1999 lähes 242 miljoonaan euroon v. 2001.³⁰

Kuvio 3. Suorat sijoitukset Suomesta Itä-Euroopan maihin 1992 – 2000.³¹

Vuoden 2000 lopussa Suomen investointikanta Virossa oli noin 853 milj. euroa, kun kaikkien Suomesta ulkomaille tehtyjen sijoitusten kirjanpitoarvo oli noin 56 mrd. euroa. Viron osuus oli siten vain noin 1,5 prosenttia, jolla se ei sijoitu lähellekään suomalaisten suurimpia sijoituskohteita (Ruotsi, USA, Hollanti, Saksa,

²⁸ Eesti Pank, 2002: <http://www.ee/epbe/index.html.en>.

²⁹ EBRD, 2002.

³⁰ Estonian Investment Agency.

³¹ Suomen Pankki. Huom. Vuoden 2000 jälkeen Viro on saattanut parantaa asemiaan.

Norja, Sveitsi, Ranska, jne.).³² Myös virtujen osuus suomalaisista sijoituksista ulkomaille on 1990-luvulla ollut korkeimmillaan kahden prosentin luokkaa. Kuten kuvioista 3 ilmenee, entisten itäblokin maiden keskuudessa Viro on pärjännyt suomalaisten sijoittajien houkuttelemisessa Venäjälle, muttei Puolalle ja Unkarille.

Saman tyyppiset suhteet koskevat arvopaperisijoituksia³³ ja kauppaa. Vuonna 2001 Viron osuus Suomen viennistä oli vain 2,2 prosenttia ja tuonnista 3,3 prosenttia³⁴, kun Suomi oli Viron ylivoimaisesti suurin ulkomainen kauppakumppani 39 prosentin vienti- ja 32 prosentin tuontiosuudella³⁵. Tällaisten taloudellisten sidosten vallitessa Viro pikemminkin reagoi muutoksiin Suomen veroasteissa kuin päinvastoin.

Alhaiset kokonaistuotantokustannukset erityisesti työvoimaintensiivisillä aloilla on ollut useiden suomalaisyritysten pääasiallinen syy investoida Viroon. Keskimääräinen bruttopalkka vuoden 2000 toisella neljänneksellä oli 322 euroa. Se nousi vuoden 2002 helmikuuhun mennessä noin 376 euroon eli hieman muita Baltian maita korkeammaksi.

Merkittävä osa Viron teollisuusyrityksistä toimii EU-maiden, erityisesti suomalaisten ja ruotsalaisten yritysten tuotteiden kokoonpanijoina. Tämän johdosta vienti- ja tuontikehitys seuraavat läheisesti toisiaan. Ulkomaankaupan keskeinen rooli sijoituksissa näkyy myös investointien alueellisessa keskittymisessä. Vuoden 2001 lopussa 80 prosenttia suorista sijoituksista oli keskittynyt Tallinnaan. Vientiin suuntautuu paljon Suomeen palaavaa Virossa jalostettua tuotantoa, jota usein jalostetaan edelleen Suomessa ennen vientiä ulkomaille tai myyntiä kotimaassa.³⁶ Teollisuuden elpyminen ja rakennemuutos on pitkälti ulkomaalaisten sijoittajien rahoittamien investointien ansiota.

Viron teollisuus on keskittynyt sähkölaitteisiin, tekstiileihin, elintarvikkeisiin sekä puu- ja puunjalostusteollisuuteen. Erityisesti tekstiili- ja vaatetusteollisuudessa sekä elektroniikkateollisuudessa Viro on harjoittanut yhteistoimintaa Suomen ja Ruotsin yritysten kanssa. Koneenrakennusteollisuuden osuus viennistä on 36 %. Viron suurin viejä oli pitkään suomalainen Elcoteq, joka valmisti elektroniikkakomponentteja vuonna 2001 suljetulla Tallinnan tehtaallaan. Tehtaan sulkemisen johdosta radio-, TV- ja telekommunikaatiolaitteiden tuotanto laski noin 31 % voimakkaan kasvun jälkeen. Koneenrakennus ja sähkötekninen teollisuus

³² Suomen Pankki: Suorat sijoitukset Suomen maksutaseessa 2000. *Tilastotiedote* 26.10.2001.

³³ Suomen Pankki: Arvopaperisijoitukset Suomesta ulkomaille maittain 31.12.2000. *Tiedote* 19.6.2001.

³⁴ Finpro, 2002.

³⁵ Luvut koskevat vuoden 2001 toista neljännestä. Vuoden 2000 lopussa Suomen osuus Viron viennistä oli 31 % ja tuonnin 38 %.

³⁶ Esim. viennin osuus koneenrakennus ja sähkötekniisestä teollisuudesta on 2/3. Finpro, 2002, Economist Intelligence Unit ja Baltic News Service.

ovat hyötöneet alhaisista työvoimakustannuksista ja lisänneet alihankintasopimuksia. Viennin osuus tuotannosta on 2/3. Viron maantieteellisen läheisyyden johdosta myös monet muut suomalaiset yritykset ovat integroituneet vertikaalisesti Viroon teettämällä siellä työntensiivisiä tuotantovaiheita kotimaata edullisemmin.

Investoinneista ja teollisuuden uudistumisesta huolimatta viennin rakenne osoittaa teknologian siirrolla olevan vielä paljon sarkaa. Valtaosa viennistä muodostuu jalostamattomista tuotteista. Suorien sijoitusten avulla tavoitellaan myös tutkimus- ja tuotekehityspanostusten, sekä teknologiaintensiivisten kehittämistä. Vuonna 1999 yritysten T&K –panostukset olivat Virossa alle 0,2 prosenttia BKT:stä, ja teknologisen kehittämisen osuus alle 16 prosenttia muutenkin alhaisista koko talouden T&K investoinneista.³⁷

3.3 Muut investointiolosuhteisiin vaikuttavat tekijät

Ennen vuotta 2000 voimassa ollut investointilaki rajoitti ulkomaisia sijoituksia tai kielsi ne kokonaan tietyille aloille. Vaikka lisenssi myönnettiin näille aloille varsin helposti, laki hankaloitti EU-jäsenyysneuvotteluja, minkä johdosta se kumottiin. Nykyään Virossa ei ole suoria investointeja ja voittojen kotiuttamista koskevia rajoituksia ja pääomaliikkeet ovat yhtä vapaat kuin EU:ssa. Ulkomaisia yrityksiä koskevat samat velvollisuudet ja oikeudet kuin paikallisiakin yrityksiä, mukaan lukien oikeus kotiuttaa voittoja ja omistaa maata. Suomella on ollut Viron kanssa investointisuojausopimus vuodesta 1992 lähtien ja kaksinkertaisen verotuksen estävä sopimus joulukuusta 1993 lähtien.³⁸

Viron taloutta on vapautettu paljon pitemmälle kuin monissa länsimaissa. Tämä näkyy erityisesti ulkomaankauppapolitiikassa. Virossa on maailman liberaaleimpiin kuuluva kauppalainsäädäntö. Tuontilupa edellytetään ainoastaan muutamilta tuotteilta (kuten aseilta ja räjähdysaineilta). Tulleja kannetaan vain eläinten-, maataloustuotteiden- ja elintarvikkeiden tuonnista maista, joiden kanssa Viro ei ole allekirjoittanut vapaakauppasopimusta. Euroopan yhteisön alkuperätuotteille Viro myöntää tullittomuuden tai asteittain alenevan tullikohtelun vapaakauppasopimuksen nojalla.³⁹

Ns. vapaa-alueille (*free zones*) väliaikaisesti tuotuihin hyödykkeisiin ei sovelleta arvonlisäveroa. Näistä parhaiten on menestynyt Tallinnan lähellä sijaitseva Muugan sataman vapaa-alue. Alueet on perustettu erityisesti kilpailukyvyyn edistämiseksi kauttakulkuliikenteessä Venäjän ja muiden IVY-maiden, sekä Euroopan maiden välillä. Viron osuus siitä on noin 9 – 11 prosenttia ja Suomen 2 – 6 pro-

³⁷ Estonian Technology Agency: Estonian Research and Development Strategy 2001-2006.

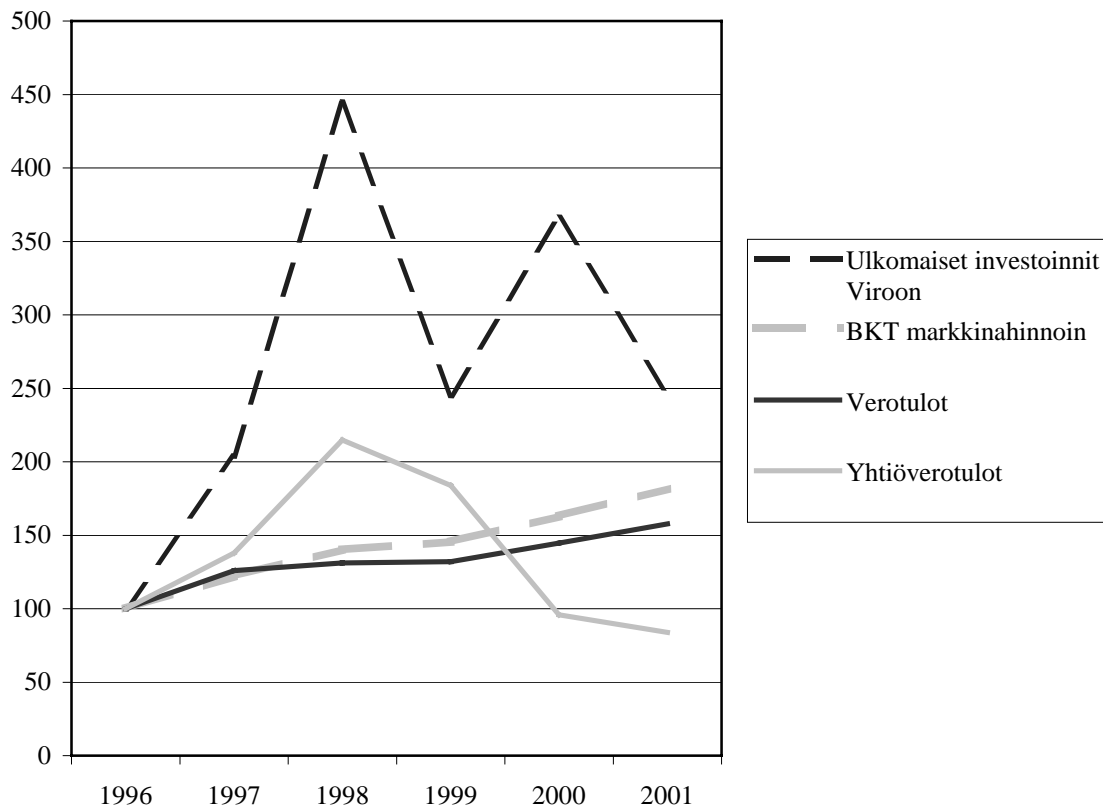
³⁸ PricewaterhouseCoopers ja Finpro, 2002.

³⁹ Tullitoimenpiteistä maksetaan kiinteä noin 13 euron palkkio valtiolle tullideklaraation yhteydessä.

senttia. Suomen kautta kuljetetaan suhteellisesti eniten arvotavaraa. Lähimmän kilpailijamaan Latvian osuus on 22 – 25 prosenttia. Muita pääväyliä on Valko-Venäjä-Puola, Liettua-Valko-Venäjä, sekä Slovakia-Ukraina -käytävät.⁴⁰

Markkinoidensa pienuudesta huolimatta Viro on osoittautunut mielenkiintoiseksi sijoituskohteeksi ajoittain voimakkaan talouskasvunsa johdosta. Esimerkiksi vuonna 1997 Viro nautti yli 11 prosentin kasvusta. Suhdanteet tosin kääntyivät pian 1,1 prosentin laskuun vuonna 1999. Joitakin investoijia Baltian maat kiinnostavat kuitenkin enemmän tarjoamisensa tuotantokustannuslaskun johdosta sekä porttina tai vientitukikohtina muille naapurimarkkinoille. 1990-luvun aikana Baltian alueella kuitenkin vielä haettiin ja vakiinnutettiin poliittisia linjoja ja naapuruussuhteita määrittäviä sopimuksia. Tämän vuoksi Virolla on ollut osittain ulkopoliittisestikin motivoituneita kaupan esteitä.

Kuvio 4. Verokertymän kehitys verrattuna BKT:seen ja Viroon tulleisiin suoriin sijoituksiin (Indeksi, 1996=100).

Käytännössä vapauksien soveltamisessa on esiintynyt puutteita. Viron vaikeutena ovat monet samat ongelmat kuin muillakin siirtymätalouksilla, kuten yksityistä-

⁴⁰ Suomen Pankki/ Bank of Finland, 2002: *Baltic Economies. Bimonthly Review* 2, 2002. Institute for Economies in Transition 8.3.2002.

miseen liittyvä eduntavoittelu ja pelko maanomaisuuden siirtymisestä varakkaammille ulkomaalaisille. Vuokraamiseen liittyvät riskit ovat puolestaan aiheuttaneet ulkomaisten sijoittajien keskuudessa epävarmuutta toimintaolosuhdeiden jatkumisesta, vaikka ulkomaisilla sijoittajilla onkin etuoikeus sen maan oston, jolla heidän omistamansa rakennukset tai asunnot sijaitsevat. Toinen poliittisesti herkkä kysymys on kansalaisoikeudet ja asumis- tai oleskeluoikeus. Vaikka koulutustaso Virossa on varsin hyvä, poliittisen historiansa vuoksi maassa on liian vähän erityisesti liikkeenjohtoon liittyvää osaamista, ammattitaitoisia lakimiehiä ja kirjanpitäjiä. Virossa on keskitytty edistämään paikallisen väestön työllistämistä ja kouluttamista työpaikalla ja rajoitettu henkilöstön tuomista ulkomailta. Työluvan saamisen lisäksi ulkomaisilla johtajilla ja asiantuntijoilla on ollut vaikeuksia perheensä tuomisessa maahan, mikä on vaikuttanut heidän muutto- ja investointihalukkuuteensa. Ammattitaitoisten tuomarien puute puolestaan mainitaan usein syynä oikeuslaitoksen kehittymättömyyteen.

Tilanne on saattanut viime vuosia helpottua, sillä suorat sijoitukset ovat elintärkeä osa Viron talouspoliittista strategiaa. Osittain tai kokonaan ulkomaisessa omistuksessa olevat yritykset vastaavat kolmanneksesta Viron BKT:sta ja yli puolesta viennistä. Investointivirrat sekä (erityisesti suomalainen) turismi ovat hillinneet vaihtotaseen vajeen kasvua, joka ylsi vuonna 1998 jopa 12 prosenttiin. Vaikka vaje on osittain myös sijoitusten aiheuttama, ilman ulkomaisia sijoituksia (*ceteris paribus*) Viro joutuisi turvautumaan yhä suurempaan ulkomaiseen lainanottoon ylläpitääkseen valuuttakatejärjestelmään perustuvaa tiukkaa rahapolitiikkaansa.

Valtiontalouden tasapainon takaa erityinen laki tasapainotetusta budjetista. Vaikka nyttemmin tulot valtion omaisuuden myynnistä vastaavat enää muutamasta prosentista budjetin tuloista, budjetti osoittautui ensimmäistä kertaa ylijäämäiseksi vuonna 2001. Valtion velan kurissa pysyminen on merkityksellistä myös verokilpailun kannalta, koska suurten velanhoidokustannusten puuttuminen jättää liikkumavaraa veropolitiikkaan.

3.4 Tulevaisuuden näkymät

Yhdysvaltoihin suuntautuviin suoriin investointeihin perustuva aineisto on viitannut siihen, että kohdemaan korkea verotaso voi alentaa uusinwestointeja ja laajennuksia, kun taas yrityskaupat ja uudelleen järjestelyt kasvavat sen seurauksena.⁴¹ Vuoden 2000 tuloverouudistus on saattanut myötävaikuttaa suorien sijoitusten nousuun huipputasolle, mutta varmuus edellyttäisi lisäselvityksiä. Hieman yllättäen suorien sijoitusten nettotaso ei kuitenkaan ole saavuttanut vielä vuoden 1998 huipputasoa Virossa muualle virranneiden sijoitusten kasvun johdosta.

⁴¹ Swenson, 2001.

Integraatio, talouden vapautuminen ja kansainväliset sopimukset kiristävät verokilpailua. Viimeisten 20 vuoden aikana verokilpailu on OECD-maissa näkynyt yhteisöverokantojen laskuna lähes 50 prosentista alle 35 prosenttiin v. 2001.⁴² EU:ssa yhteisöverokannat laskivat vielä nopeammin, runsaaseen 30 prosenttiin.⁴³ Viron nopea integroituminen länteen ja pitkälle viety taloudellinen liberalismi houkuttanevat sijoittajia tulevaisuudessakin.

Suoria sijoituksia tekevien yritysten on havaittu suosivan entisten itä-blokin maiden kesken niitä, jotka ovat eniten edenneet integraatiossa ja toimivaan markkinatalouteen siirtymisessä, ml. institutionaalisessa kehityksessä, sekä talouden vakauttamisessa.⁴⁴ Verotus on itsessään yksi vakautta luova tekijä, jonka vaihtelu voi muodostaa poliittisen ja taloudellisen riskitekijän. Esimerkiksi Venäjällä esiintynyt voimakas vaihtelu veronkannossa ja veroasteissa on herättänyt epävarmuutta sijoittajien keskuudessa.⁴⁵

Transitioprosessin alkuvaiheessa sijoittajille tarjoutui houkuttelevia kohteita pelkästään talouksien avautumisen ja vapautumisen myötä. Myös yksityistämisen prosessi tarjosi runsaasti houkutuksia vaikka kohteet edellyttivät lähes täydellistä tuotantokapasiteetin uusintaa. Baltian maiden välinen kilpailu suorista sijoituksista voi kiristyä tulevaisuudessa kun maiden taloudellinen ja poliittinen tilanne selkiytyy. EU-jäsenyys tarjoaa Virolle merkittäviä mahdollisuuksia prosessiin liittyvän hallinnollisen lähentymisen myötä. Eurooppalaisten pelisääntöjen hyväksyminen alentaa investointeihin liittyviä riskejä ja nostaa odotuksia vientimarkkinoiden kasvusta. Toisaalta odotukset on jo osittain diskontattu hintoihin ja investoinnit pitkälti tehty, eikä jäsenyys sinänsä johda automaattisesti uuteen investointivirtaan. Lähentymistä tapahtuu koko ajan myös kustannustason osalta. Mikäli Viro onnistuu houkuttelemaan sijoituksia kustannusedun kaventumisesta huolimatta, sijoitusten rakenne saattaa muuttua vähemmän kustannusheräksi ja muut paikkasidonnaiset kilpailukykytekijät vahvistua. Virolainen tuotanto saattaa alkaa myös kilpailla suomalaisen korkean lisäarvon tuotannon kanssa, sitä korvatenkin.

Koska Suomi yhdessä Ruotsin kanssa on huomattavasti merkittävämpi kauppa- ja investointikumppani Virolle kuin päinvastoin, on ennemminkin Viron intressissä sopeuttaa politiikkansa taloutensa kannalta tärkeimpiin naapurimaihinsa nähden, kuin päinvastoin. Suomen talouden ulkomaiset sidokset ovat paljon hajautuneemmat kuin Viron. Ruotsi on tosin Suomessakin suurin investoija noin 30 prosentin osuudellaan sijoituskannasta, ja merkittävin kauppakumppani. Mahdollinen verokilpailu käydään siis ennemminkin tärkeämpien kauppa- ja sijoituskumppaneiden, kuten Ruotsin kanssa, vaikka yritysveroaste Ruotsissa on vain

⁴² Deveraux *et al.*, 2002.

⁴³ Kts. Seppo Karin ja Panu Poutvaaran luku VATT-vuosikirjassa 2002.

⁴⁴ Lankes, H. P and N. Stern, 1998.

⁴⁵ PricewaterhouseCoopers, 2001.

hieman alempi kuin Suomessa, eli 28 verrattuna Suomen 29 prosenttiin ja efektiivisesti 22,9 prosenttia verrattuna Suomen 26,9 prosenttiin.

Verohuojennusten tehokkuuteen suorien sijoitusten houkuttelijoina vaikuttaa Virossa kotiutettavien voittojen verokohtelu tärkeimmissä sijoittajamaissa. Kaksi päävaihtoehtoa ovat vapautus- ja hyvitysmenettely. Kotiutettujen voittojen veronhyvitysmenettelyssä veroja maksetaan myös sijoittajan alkuperämaahan verojen erotuksesta, mikäli veroaste kotimaassa on korkeampi kuin sijoituksen kohdemaassa. Tällöin alempi veroaste Virossa merkitsisi vain verojen kertymistä sijoitusten alkuperämaahan.⁴⁶ Veronhyvitysmenettely eliminoi siten Viron myöntämien huojennusten vaikutukset, mikäli voitot on tarkoitettu kotiutettaviksi jossain vaiheessa. Mitä enemmän Viroon tulee sijoituksia maista, joissa on voimassa hyvitys- eikä vapautusmenettely, sitä vähemmän verohuojennuksilla on merkitystä. Tämä koskee mm. sellaisia suuria sijoitusten alkuperämaita kuten Iso-Britanniaa ja Yhdysvaltoja.⁴⁷

Maiden jakautuminen vapautus- ja hyvitysmenettelyjen soveltajiin juontuu pikemminkin historiallisista seikoista kuin politiikka valinnoista. Pääsijoittajamaiden, eli Suomen ja Ruotsin suhteen huojennuksilla on vaikutusta, sillä niissä sovelletaan Pohjois- ja Keski-Euroopan maille tyypillistä vapautusmenettelyä.⁴⁸ Suomen ja Viron välisen kaksinkertaisen verotuksen poistavan sopimuksen mukaan ”*Osinko, jonka Virossa asuva yhtiö maksaa Suomessa asuvalle yhtiölle, vapautetaan Suomen verosta, jos saaja välittömästi hallitsee vähintään 10 prosenttia osingon maksavan yhtiön äänimäärästä*”.⁴⁹ Vapautusmenettely itse asiassa kannustaa verohuojennuksiin ja verokilpailuun.

Maiden välinen kauppa merkitsee sitä että mahdollisuudet voiton näyttämiseen kevyemmän verotuksen maassa kasvavat. Sijoitusten nivoutuminen maiden väliseen kauppaan laajentaa entisestään mahdollisuuksia siirtohinnoittelun käyttämiseen verojen välttämiseksi. Viron yhteisöveron taso voittoa kotiutettaessa ei tosin poikkea kovin paljon Suomesta, mutta uudelleen investoitavien voittojen verokohtelu on Virossa olematon. Suomalaisten yritysten motivaatio verojen välttämiseen riippuu niin suhteellisten hintojen ja veroasteiden kehityksestä, kuin Viron talouden kyvystä tarjota lupaavia voittojen uudelleen investointikohteita.

⁴⁶ Deveraux and Hubbard, 2002.

⁴⁷ Norja ja suurin osa anglosaksista sekä Välimeren maista, kuten Kreikka, Portugali, Espanja, Turkki sekä Sveitsi soveltavat hyvitysmenettelyä.

⁴⁸ Ainakin Suomi, Ruotsi, Italia, Itävalta, Tanska, Saksa, Ranska, Hollanti, Islanti, Kanada ja Australia soveltavat vapautusmenettelyä.

⁴⁹ Viro puolestaan soveltaa veronhyvitysmenettelyä suoriin investointeihin, joskaan sillä ei Suomen kannalta ole juuri merkitystä Viron alemman verotuksen johdosta. Lähde: Laki Viron kanssa tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä, N:o 1301/1993, 23. artikla.

EU-maiden keskuudessa suorissa investoinneissa ilmenevän verokilpailun on havaittu olevan lähes olematonta alkutuotantosektoreilla, mutta kovenevan siirtäessä teollisista sektoreista edelleen palveluiden tuotantoon. Toisin sanoen, sellaiset kansantalouden kannalta merkittävät alat kuten rahoitusalaninvestoinnit, telekommunikaatiopalvelut, merenkulku- ja muut kuljetuspalvelut voivat olla erityisen herkkiä suhteellisten yhteisöverotasojen muutoksille.⁵⁰ Erot herkkyydessä veroasteiden muutoksiin voivat vaihdella suurestikin eri palvelusektoreiden välillä. Optimaalinen veroaste ja tarve joustaa siinä riippuu siten paljon talouden rakenteesta ja ulkomaisesta kilpailusta.

⁵⁰ Stöwhase, 2002.

4 Ahvenanmaa

4.1 Maakunta- ja kunnallisverotus

Ahvenanmaalla ei ole toimivaltaa verotuksessa, minkä johdosta valtion- ja kirkollisveroa kannetaan kuten muuallakin valtakunnassa. Ahvenanmaan maakunnalla on kuitenkin lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat ”maakunnalle tuloista perittävää lisäveroa ja tilapäistä ylimääräistä tuloveroa sekä elinkeino- ja huviveroja, maakunnalle perittävien maksujen perusteita, kunnalle tulevaa veroa.”⁵¹ Toistaiseksi maakuntahallitus ei ole soveltanut verotusoikeuttaan.

Vuodesta 1995 lähtien kunnallisverotuksen trendi on ollut kevenemään päin, ja maakuntavertailussa Ahvenanmaalla on maan alhaisin tuloveroprosentti. Vuonna 2002, vain Kauniaisissa (15 %) oli alhaisempi tulovero kuin Maarianhaminassa (16 %), kun se koko maassa oli keskimäärin 17,78 %. Ahvenanmaalla on myös matalin kiinteistöveroprosentti, minkä mahdollistaa Ahvenanmaan oma lainsäädäntö kiinteistöveron sallituista vaihteluväleistä. Vaikka yleinen kiinteistövero on noussut 0,15 – 0,17 %:iin vuosien 2000 – 2002 välillä, on se omassa luokassaan muihin maakuntiin verrattuna, joiden keskiarvo oli samaan aikaan 0,67 – 0,68 %.⁵²

Valtakunnallisten vähennysten lisäksi Ahvenanmaalla on lukuisia paikallisia yksityishenkilöitä koskevia vähennyksiä, jotka laskevat todellisen keskimääräisen veroäyrin Ahvenanmaalla noin 14,2 prosenttiin (taulukko 1 alla). Suuruusluokaltaan kaikkein merkittävän vähennys on vuodesta 1999 alkaen sovellettu verovelvollisen luonnollisen henkilön oikeus tehdä kunnallisverotuksessa 5 prosentin yleisvähennys (*allmänt avdrag*) puhtaasta ansiotulostaan.⁵³ Lain laatimisen yhteydessä maakuntahallitus sitoutui kompensoimaan kunnille tästä aiheutuvat tulonmenetykset.

⁵¹ Ahvenanmaan itsehallintolaki 1144/1991, §18.

⁵² Lähde: Suomen Kuntaliitto.

⁵³ Suomen Kuntaliitto, 2002: Tietoja verovuoden 2000 verotuksesta kunnissa. 4/2002, 15.3.2002, www.kuntaliitto.fi/tilastot/vero2002.htm.

Taulukko 1. Yksityishenkilöiden kunnallisverotus Ahvenanmaalla 1997 – 2001, (miljoonaa euroa tai prosenttia).⁵⁴

Miljoonaa euroa	1997	1998	1999	2000**	2001**
Ansiotulo	343	361	382	396	417
Valtakunnalliset vähennykset	54	56	69	73	77
Matkakustannusvähennys	3	4	4	4	4
Sairauskustannusvähennys	6	6	6	7	7
Opintolaina- ja opintovähennykset	1	1	1	1	1
Yleinen vähennys	0	0	15	16	17
Vähennykset Ahvenanmaalla yht.	10	10	26	27	28
Prosenttia					
Ahvenanmaan vähennysten osuus valtakunnallisista. Vähennyksistä (%)	19	19	38	37	37
Veroaste (%)	16,65	16,43	16,39	16,35	16,40
Efektiivinen keskim. veroaste (%)	14,9	14,8	14,2	14,2	14,3

Korkeimman oikeuden päätöksen mukaan Ahvenanmaalla yhteisöveron kunnalle tuleva jako-osuus kuuluu Ahvenanmaan itsehallintolain piiriin. Tämän johdosta Ahvenanmaan kunnallisverolaissa on erityiset säännökset yhteisöjen kunnallisverosta. Yhteisöjen kunnallisveroksi on säädetty 11,2 %, lukuun ottamatta ns. *captive*-tyyppisiä vakuutusyhtiöitä, joiden Ahvenanmaan kunnallisveroprosentti on ollut 1,2 %.⁵⁵ *Captive*-tyyppisen jälleenvakuutusyhtiön avulla voidaan yhtiön voitto tulouttaa alhaisemman verotuksen piiriin, vastaavalla tavalla kuin veroparatiisissa sijaitsevia tytäryrityksiä hyödynnetään. Säännöksen johdosta maakuntaan sijoittautuvan jälleenvakuutusyhtiön verokanta olisi valtion verotus huomioon ottaen ollut noin 10 % alempi kuin muualla maassa. EU ja OECD on pitänyt säännöstä haitallisena verokilpailuna, joskin OECD on korostanut säännöksen ”potentiaalista” haitallisuutta⁵⁶, sillä erityishuojennuksesta huolimatta Ahvenanmaalle ei ole perustettu yhtään tällaista vakuutusyhtiötä. Syyskuussa 2002, maakuntahallitus ilmoitti myös aikeistaan luopua tästä veroetuudesta Euroopan komission annettua asiasta kielteisen kannan.⁵⁷

Maakuntalaki elinkeinotoiminnan kunnallisverosta on ns. blankettilaki eli laki, jonka nojalla maassa voimassa olevaa lakia elinkeinotulon verottamisesta voidaan soveltaa myös kunnallisverotuksessa. Maakuntalailla on lisäksi säädelty konsernituesta kunnallisverotuksessa⁵⁸ ja merenkulun verohelpotusten soveltamisesta kunnallisverotuksessa.⁵⁹ Maatilat voivat myös vähentää koneiden, kaluston

⁵⁴ Lähde: ÅSUB (Ahvenanmaan tilasto- ja selvitystoimisto).

⁵⁵ Verohallinnon käsikirja. (Tammikuu 1995).

⁵⁶ Yritysverotuksen käytännesääntöryhmän raportti 23.11.1999 (SN 4901/99), sekä OECD, 2000.

⁵⁷ Taloussanomien 5.9.2002. Ellei luopumispäätöstä olisi tehty, olisi asia edennyt EU:n tuomioistuimeen, joka olisi ennen pitkää todennut säännöksen laittomaksi EU:n valtioneuvoston nojalla.

⁵⁸ ÅFS 23/89, 51/89, 43/93.

⁵⁹ ÅFS 18/82, ÅFS 39/86, ÅFS 65/91. Lähde: Verohallinnon käsikirja (Tammikuu 1995).

ja laitteiden⁶⁰ hankintamenot kunnallisverotuksessa 30 %:n vuotuisin poistoin, verrattuna Manner-Suomen 25 %:n maksimiin. Vähennyskelpoisia ovat myös tulonhankkimisesta, kuten kalustettujen huoneiden vuokrauksesta aiheutuneet kulut.⁶¹

Maakuntahallituksen mahdollisuudet itsenäisen talouspolitiikan harjoittamiseen rajoittuvat pitkälti kunnallisverotuksen ja elinkeinopolitiikan liikkumavaraan. Ahvenanmaalle varsin edullinen valtion ja maakunnan välinen tulonsiirtotase tarjoaa siihen mahdollisuuksia, ja mahdollistanut verohelpotusten rasittamien kuntien talouksien paikkaamisen tulonsiirroilla maakuntahallituksen budjetista.⁶² Vuonna 1998 yrityksille maksettavien tukien taso oli, maakuntahallituksen tuki huomioiden, Ahvenanmaalla yli kaksinkertainen Manner-Suomeen verrattuna.

Taulukko 2. Ahvenanmaan yhteisöverokertymä suhteessa valtion ja maakuntahallituksen tukeen Ahvenanmaalaisille yrityksille vuosina 1992 – 1998 (miljoonaa euroa).⁶³

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Valtion tuki	21		13	14	15	13	21
Maakuntahallituksen tuki		6		7	7	9	7
Tuki yhteensä				21	22	22	28
Yhteisöverokertymä*		7	7	10	11	14	19

*Luvussa mukana ainoastaan valtion osuus yhteisöverokertymästä.

Huolimatta siitä että elinkeinopolitiikka kuuluu maakunnan toimivallan piiriin, pelkästään valtion tuki ahvenanmaalaiselle elinkeinoelämälle alitti maakunnan yhteisöverokertymän valtiolle kuuluvan osuuden (taulukko 2). Kyseessä ei ole kuitenkaan efektiivisesti negatiivinen tulovero, sillä valtion tuki allokoidaan elinkeinopoliittisin perustein, ja sen taso on suurelta osin selitettävissä Suomessa ja EU:ssa harjoitetulla maatalouspolitiikalla sekä yhä enemmän merenkulun tuella.

Maakuntahallituksen maksama suora yritystuki on pääosin rahoitettu tasoitusmaksusta. Lisäksi maakunta nauttii EU:n rakennerahasto-ohjelmien puitteissa jaetusta elinkeinotuesta. Suorien yritystukien lisäksi, maakunnan hallitus myöntää merkittäviä yleisiä avustuksia eri muodoissa elinkeinotoimintojen edistämiseen. Kokonaisuudessaan pelkästään maakuntahallituksen elinkeino-osasto myönsi esimerkiksi vuonna 1997 turismin, alkutuotannon sekä elinkeinoelämän edistämiseen yleisesti yhteensä 13,2 miljoonaa euroa.⁶⁴

⁶⁰ Maatalouden tuloverolain 8.2 §:ssä tarkoitettut laitteet ja koneet.

⁶¹ Verohallinnon käsikirja (Tammikuu 1995).

⁶² Ahvenanmaan maakuntahallitus/ Niklas Slotte.

⁶³ *Tilastokeskus: Yritystoiminnan julkinen rahoitus.

⁶⁴ Landskapstyrelsen bokslut 1997, och ”Yritystoiminnan julkinen rahoitus”, Tilastokeskus.

4.2 Merenkulku ja Ahvenanmaan veroraja

Suomen EY-liittymissopimukseen mukaan Ahvenanmaa luokitellaan ns. kolmanneksi maaksi suhteessa kaikkeen välilliseen verotukseen. EU:n veroharmonisointia ei tarvitse soveltaa Ahvenanmaan alueella arvonlisäveron, valmisteverojen tai muiden välillisten verojen osalta.⁶⁵ Veroraja rasittaa valtiontaloutta siitä aiheutuvien verotulomenetysten, verokilpailun, ja kohonneiden hallinnollisten kustannusten muodossa.

Verorajan tarjoamien mahdollisuuksien tärkein hyödyntäjä on merenkulkusektori. Matkustajalauttojen tax-free myynti on Ahvenanmaan merenkulun merkittävin elinkeinotuki, ottaen huomioon sen arvon ja Ahvenanmaan itsehallintoalueen riippuvuuden merenkulusta ja sen sivuelinkeinoista. Merenkulkusektorin osuuden Ahvenanmaan kansantuotteesta on laskettu olevan vähintään 40 prosenttia.⁶⁶ Tax-free kauppa loppui EU:n piirissä v. 1999, mutta Ahvenanmaan erivapaudella muodostetun veroalueen johdosta se jatkui Ahvenmaan ulkoliikenteen piirissä.

Verovapaan kaupan arvo muodostuu ensisijaisesti Suomen ja Ruotsin alkoholi-juomien ja tupakkatuotteiden valmisteverojen korkeudesta. Laivojen ja vähittäiskauppojen suosituimpien tavaramerkkien myyntihintojen erotukseen, varustamoiden myynninmarginaaleihin, myynnin jakaumaan, sekä tuloihin perustuvan laskelman nojalla, koko Itämeren verovapaan kaupan arvon voidaan vaatimattomassakin arviossa laskea nousevan useisiin satoihin miljooniin euroihin. Vuonna 2000 ruotsinlaivojen matkustajat olivat lähes 74 prosenttisesti suomalaisia, ruotsalaisten osuuden jäädessä 13 prosenttiin.⁶⁷ Suomalaiset ja ruotsalaiset ovat lähes ainoita joille laivojen verovapaan kaupan hintataso on kilpailukykyinen, joten maiden maahantuontisäännösten ollessa varsin samanlaiset, on helppo laskea suomalaisten osuuden verovapaan kaupan ostoksista voivan nousta 85 prosenttiin.

Verovapaan kaupan arvosta matkustajaosuuksien perusteella laskettu verotuki ei kuitenkaan vastaa suoraan valtion verotulon menetystä. Verovapauden poisto ei nostaisi valtion verotuloja myyntiä vastaavalla tavalla koska matkustajatuomiset vähenisivät. Kuluttajanylijäämästä ei keskimäärin kuitenkaan ole kyse, koska myytyjen tuotteiden hintaero heijastaa kuluttajan vaihtoehtokustannuksia, joita kuluttajalle koituu laivalla matkustamisesta. Matkailu aiheuttaa yhteiskunnallista hyvinvointitappioita, esim. ajankäytön, laiva- ja hyttilippujen aiheuttamien kustannusten muodossa. Ellei tällaisia kustannuksia/ haittoja olisi, johtaisi pienikin

⁶⁵ Veropoikkeus ei koske tullialuetta, eikä vaikuta veroja koskevan lainsäädäntövallan jakoon Suomen ja Ahvenanmaan välillä. Lähde: Valtiovarainministeriö, liikenneministeriö ja merenkululaitos: Selvitys merenkuluelinkeinon verotuksesta ja tukitoimenpiteistä. Helsinki 1998.

⁶⁶ ÅSUB, Statistiskt meddelande: National räkenskapsdata för Åland 1993-1998.

⁶⁷ Vuonna 2000 haastateltiin 21906 Helsingistä ja Turusta lähtevää matkustajaa. Lähde: Tilastokeskus.

hintaero verovapaassa myynnissä vähittäiskauppaan verrattuna alusten täyttymiseen matkustajista.

Verovapaakauppa aiheuttaa vääristymiä kulutusrakenteessa, koska se siirtää kulutusta ja ajankäyttöä muista kohteista laivoille. Siten mahdollisesta kuluttajan ylijäämästä suuri osa valuu joko liikevaihdon kautta tukena varustamoille (*economic rent*), korkeampiin palkkakustannuksiin, muille erilaisille välistävetäjille tai erilaisiin toiminnan tehottomuuksiin. Edulliset risteilyliput on räätälöity nimenomaan verovapaata kauppaa hyödyntävään huvimatkailuun, eli matkustajien ylijäämäkin saattaa kadota risteilijöitä suosiviin ratkaisuihin. Valtion lisäksi, suurimmat menettäjät löytyvät risteilijöiden vaihtoehtoiskulutuskohdeiden joukosta. Näihin lukeutuu esim. hotelli- ja ravintolatoiminta maissa. Verotuen tarkan arvon ja kustannusten määrittäminen ja kohdistaminen on kuitenkin käytännössä vaikeaa.

Verovapaan kaupan muodossa annettu yritystuki luonnollisesti myös luo verotuloja työntekijöiden ja varustamoiden maksamien verojen muodossa. Sen sijaan laivojen ostot eivät juurikaan kerrytä verokertymää, koska laivoja voidaan myös varustaa verovapaasti. Työntekijöidenkin maksamat verot voidaan arvottaa positiivisesti nettotuloksi valtiolle vain jos samat työntekijät olisivat muussa tapauksessa työttömiä. Osittain näin voisi käydäkin, mutta matkustajalaivojen työntekijöistä noin puolet on hotelli- ja ravintola-alan työntekijöitä, jotka voisivat sijoittua näihin tehtäviin myös maissa. Myös yhteisöverotulot ovat varsin pienet ellei olemattomat.

Tuontirajoitusten vapautuminen vuoden 2004 alussa merkinnee suuria muutoksia matkustajaliikenteelle. Tuohon ajankohtaan mennessä matkustajien tupakan ja alkoholijuomien tuontimäärät on sopeutettava muiden EU-maiden tasolle.⁶⁸ Monissa EU-maissa viiniä ei veroteta lainkaan. Lisäksi kun oluen valmistevero on Saksassa alle sadasosa Suomen verotasosta⁶⁹, verovapaan tuonnin houkutus heikkenee suhteessa tuontiin monista muista EU-maista. Kilpailuun voidaan vastata oikeastaan vain veroja alentamalla, eli verotulojen lasku on joka tapauksessa edessä mikäli rajakauppa kasvaa entisestään. Valtiovarainministeriössä on alkoholin tarvittavan vähittäismyyntihinnan muutoksen suuruusluokka arvioitu keskimäärin vähintään 20 prosentiksi.⁷⁰

Tupakkatuotteiden osalta vaikutus voi olla vielä suurempi. Viro sai tupakkatuotteiden valmisteveron osalta siirtymäajan vuoden 2009 loppuun asti. Vaikka Suomella on oikeus rajoittaa tuontia siirtymäajan aikana, tulee se käytännössä olemaan hyvin satunnaista, koska matkustajatuomisten tarkastaminen ei saa si-

⁶⁸ Tällöin yksittäinen matkustaja voi tuoda Suomeen 20 litraa väkevää viiniä, 90 litraa viiniä, 110 litraa olutta, 10 litraa vahvaa alkoholia, sekä 4 tavallista kartonkia tupakkaa.

⁶⁹ VATT, 2001: Talouden rakenteet.

⁷⁰ VM/vero-osasto, 2002.

sämarkkinoilla muodostaa järjestelmällistä rajamuodollisuutta. Tupakkatuotteiden osalta edes veronalennusvaihtoehto ei vie pitkälle, sillä Suomen nykyinen tupakkavero on 57,57 prosenttia vähittäismyyntihinnasta, eli suhteellisen vähän EU:n sallimaa minimiveroastetta (50,5 prosenttia) korkeampi. Toisin sanoen, tupakkatuotteiden korkea hinta Suomen markkinoilla johtuu pitkälti markkinoiden hinnoittelusta, jota rajakauppa ei voi täysin poistaa.⁷¹

Samaan aikaan vuoden 2004 alussa päättynee tax-free kauppa Viron ja Suomen välillä Viron liittyessä EU:iin. Vaikka Viron alhaisempi hintataso ja tuontirajoitusten väljeneminen voivat ylläpitää suomalaisten matkailua Viroon, matkustaja-alusliikenteellä voi olla edessään toiminnan ja aluskannan sopeuttaminen muutuneeseen kysyntätilanteeseen, missä asiakkaat käyvät hakemassa suuria kertalasteja edullisemmista maista. Tämä merkitsee todennäköisesti alusten ravintola- ja myymälämyynnin vähenemistä ja lippujen hintojen kohoamista myös risteilyjen osalta. Suuria kapasiteetin muutoksia liikenteeseen ei välttämättä ole heti odotettavissa, sillä puolittuessaankin tax-free kaupan arvo (Ahvenanmaan- tai muilla reiteillä) voi nousta satojen miljoonien eurojen arvoiseksi samalla kun tuontirajoitusten väljeneminen lisää matkailua.

Kauppamerenkulussa (eli lastialusten suhteen) lähialueilta tuleva vero-/tukikilpailu on pääosin kotoisin vauraammista naapureista, kun taas siirtymätalousmaista ja kehitysmaista tuleva kilpailu kohdistuu kaikkien alusten palkkatasoon ja työehtoihin. Merenkulku on kansainvälisesti hyvin kilpailtu ala, jolla palkkataso jäisi helposti matalaksi ilman vahvaa ammattiyhdistysliikettä. Pidätysprosentti merityötulosta on noin 13 % matalampi kuin tavallisella palkansajalla⁷², ja Ahvenanmaalaisilla varustamoilla työskentelevien merimiesten noin 39 %:n osuus tästä verotuesta oli noin 27 mmk valtion verotuksessa koko tuen arvon noustessa 160 mmk:aan.⁷³

Kilpailukyvyyn ylläpitämiseksi, Suomen lipun alla purjehtivia kauppa-aluksia tuetaan lisäksi suorilla tuilla sekä palkkakustannuksiin suhteutetuilla veronpauksilla. Vaikka tuki on joiltakin osin johtanut jo negatiiviseen verotukseen, suurin osa Ahvenanmaan kauppa-aluksista on jo ulosliputettu. Vero-/tukikilpailun seurauksena, matkustaja-aluksetkin pääsivät vuonna 2001 merenkulun suoran tuen piiriin. Valmisteilla olevan lakimuutoksen myötä ne saanevat myös oikeuden käyttää ulkomaista työvoimaa.⁷⁴

⁷¹ VM/vero-osasto, 2002.

⁷² Verohallinto: *Verohallinnon käsikirja*. Tammikuu 1995 ja 2000, ja Merityötulovähennys, EETVL 30 §, L 455/85, ETVL 92-95 §, TVL 97 §.

⁷³ Työ ulosliputetuilla aluksilla on poistettu tästä luvusta. Merimieseläkekassa/ tilasto KKPLKMK/18, 30.8.1999, ja VATT: Verotukijärjestelmän kautta annettava tuki. *VATT-muistioita 43*, Helsinki 1999.

⁷⁴ Helsingin Sanomat, 25.9.2002.

Ahvenanmaan itsehallintolaki ei estä maakuntaa kilpailemasta esim. Ruotsin nettopalkkajärjestelmän kanssa vastaavan suuruisella tuella omille aluksilleen. Korkeimman oikeuden päätöksen mukaan toimivalta merenkulussa kuuluu Suomen valtiolle, joka on ensisijassa vastuussa siitä syntyneistä kuluista. Itsehallintolain mukaan myös maakunnalla on oikeus tukea sellaisia maakunnalle tärkeitä elinkeinoja kuten merenkulkua, joiden osalta lainsäädännöllinen ja hallinnollinen toimivalta kuuluu valtakunnan viranomaisille.⁷⁵ Valtion velvollisuus kohdella varustamoita yhdenvertaisesti takaa kuitenkin ahvenanmaalaisille varustamoille samat valtiontuet kuin muillekin Suomen lipun alla purjehtiville aluksille myönnetään. Maakuntahallituksen tuki on vuoden 1992 jälkeen rajoittunut Ahvenanmaan sisäiseen saaristoliikenteeseen.

Verorajasta johtuva kilpailu arvonlisäverolla koskee puolestaan lähinnä tiettyjä postitse tai internetissä myytäviä tuotteita. Pienet (alle €22) postimyyntilähettykset ovat vapaita 22 %:n arvonlisäverosta. Pienimmän kannettavissa olevan veron ollessa €10, raja kulkee käytännössä 45 euron kohdalla ja 8 %:n arvonlisäverotuksen piirissä olevien kirjojen kohdalla 125 eurossa. Verokilpailu on jo johtanut Ruotsissa postitse myytävien aikakauslehtien ja muiden painotuotteiden arvonlisäveron laskuun. Lakia on tarkoitus muuttaa mikäli sillä alkaa olla kansantaloudellista kilpailua vääristävää merkitystä. Räjähdysmäistä postimyyntiyritysten siirtymistä ei toistaiseksi ole tapahtunut.⁷⁶

4.3 Investointien esteitä Ahvenanmaalla

Maantieteellisesti eristetyt saarivaltiot pyrkivät yleensä kannustamaan investointeja liberalisoimalla talouttaan ja säätelyään keventämällä. Tyypillistä pienille saaritalouksille on myös erikoistumisesta johtuvat voimakkaat suhdannevaihtelut. Ahvenanmaalla on kuitenkin Viron tapaan maaomaisuuden suojelua ja kotipaikka-oikeuden vaalimista kulttuurin ja paikallisen identiteetin säilyttämiseksi. Tällaisia erityisoikeuksia ovat mm.

Kielisäännökset

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 6. luvun 36 §:n mukaan maakunnan virkakieli on ruotsi ja maakunta on ruotsinkielinen, ja 40 §:n mukaan myös julkisten koulujen opetuskieli on ruotsi.

Kotiseutuoikeus

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 2. luvun 7 §:n mukaan ”maakuntahallitus myöntää kotiseutuoikeuden hakemuksen perusteella Suomen

⁷⁵ Högsta domstolen, Utslag Nr 2225 givet 29.6.1993, Diariendr OH 92/1993.

⁷⁶ Helsingin Sanomat, 29.10.1999 ja VM (suullinen tiedonanto).

kansalaiselle, jolla on keskeytyksettä ollut maakunnassa varsinainen asunto ja koti vähintään viiden vuoden ajan, ja jolla on tyydyttävä ruotsin kielen taito, ellei ole olemassa erityisiä poiketa tästä käytännöstä.” Kotiseutu-oikeuden saaminen edellyttää joka tapauksessa muuttoa maakuntaan.

Elinkeino-oikeus

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 2. luvun 11 §:n mukaan voidaan maakuntalailla rajoittaa kotiseutu-oikeutta vailla olevan henkilön oikeutta harjoittaa liikettä tai ammattia elinkeinona maakunnassa, mikäli kyseessä ei ole toimipaikaton pienimuotoinen perheyritys.⁷⁷

Oikeus hankkia kiinteää omaisuutta

Ahvenanmaan maanhankintalaissa (3/75) säädetään rajoituksista, jotka koskevat kotiseutu-oikeutta vailla olevien oikeutta hankkia omistus tai käyttöoikeuksien maakunnassa sijaitsevaa kiinteää tai siihen rinnastettavaa omaisuutta.⁷⁸

Markkinoille pääsyn kynnys on rajoitusten johdosta varsin korkea, mikä on omiaan hillitsemään kilpailua. Ahvenanmaan sisämarkkinoita karakterisoikin markkinoiden pienuudesta, kilpailun heikkouksista ja kuljetuskustannuksista, sekä täystyöllisyydestä johtuva korkeahko hintataso, mikä puolestaan heikentää matalamman verotuksen tuomaa kustannusetua. Pienellä alueella ei myöskään ole aina takeita yhdenvertaisesta kohtelusta tukia jaettaessa. Maakunnassa käytävä keskustelu tulevaisuudesta ja siihen liittyvät epävarmuudet⁷⁹, sekä veroetujen suhteellinen vaatimattomuus lienevät muita mahdollisia syitä sille ettei mannersuomalaiset yritykset ole lähteneet hanakasti hyödyntämään nykyisiä veroetuuk-sia. Pahimmat esteet suorille investoinneille lienevätkin

- (i) maakunnan omat säädökset kielivaatimukseen,
- (ii) paikallisia yrityksiä suosivat säännökset ja tuet, sekä
- (iii) paikallispolitiikkaan ja valtakunnan asennoitumiseen liittyvät epävarmuudet.

Näiden syiden johdosta verokilpailu ei kohdistu niinkään tuotannolliseen toimintaan kuin kevyempiin rakenteisiin kuten postimyyntiin.

⁷⁷ Ahvenanmaan itsehallintolaki (1144/1991) 11. luku 73 §.

⁷⁸ Ahvenanmaan itsehallintolaki (1144/1991) 2. luku 10 §.

⁷⁹ Esim. eräs itsenäistymispyrkimyksiä hankaloittava asia on EU-jäsenyyteen liittyvät epävarmuudet. Nykyisen kaltaiset erivapaudet ja -oikeudet eivät välttämättä olisi mahdollisia, elleivät Ahvenanmaalaiset olisi vähemmistö Suomessa kuten nykyisessä tilanteessa.

4.4 Maakunnan rahoitusjärjestelmä

Hyvä taloudellinen tilanne ei toistaiseksi ole pakottanut taloutta liberalisoivampaan politiikkaan. Ahvenanmaan itsehallintolain rahoitusjärjestelmän mukaisesti, valtion budjetista siirretään Ahvenanmaan maakuntahallitukselle laissa määritellyn tasoitusperusteen (0,45 % valtion tuloista koko maassa ennen uusia lainoja) mukainen osa valtion tuloista. Tämän ns. tasoitusmaksun lisäksi itsehallintolaissa säädetään verohyvityksestä, erityisestä avustuksesta ja ylimääräisestä määrärahasta. Valtio avustaa maakuntaa sen kohdatessa taloudellisia vaikeuksia (erityinen avustus), sekä poikkeuksellisen suurissa infrastruktuuri-investoinneissa (ylimääräinen määräraha). Lisäksi valtion budjetista siirretään eri ministeriöiden kautta muita eriä Ahvenanmaalle.

Verohyvitys luotiin eräänlaisena kompensaationa sille, ettei Ahvenanmaalaisten toivomus omasta verolainsäädännöstä ja -hallinnosta sekä itsenäisestä verotusoi-keudesta toteutunut vuoden 1991 itsehallintolain uudistuksessa, sekä kannustimeksi verotulojen kasvattamiselle. Verohyvityksellä Ahvenanmaan maakunnalle palautetaan ylimenevä osa, jos maakunnassa verovuodelta maksuunpantu tulo- ja varallisuusvero ylittää 0,5 prosenttia vastaavasta verosta koko maassa⁸⁰. Verohyvityksen kannustinvaikutus ei ole riittänyt pitämään yhteisöverotuoton (kuten muidenkaan verojen) kehitystä muun Suomen vauhdissa. Ahvenanmaan osuus yhteisöverotuotosta on laskenut 1,40 prosentista vuonna 1993, 0,76 prosenttiin vuonna 1998.

Rahoitusjärjestelmän tasoitusmaksu palauttaa varsin tarkasti valtion kantamat verot Ahvenanmaalta maakuntahallituksen itsenäiseen käyttöön. Valtion ja maakunnan menojen tasaamisesta verokertymän mukaan ei kuitenkaan ole kyse, sillä verohyvityksen, tasoitusmaksun ja muiden erien lisäksi, valtio vastaa ns. valtionhallinnon kustannuksista Ahvenanmaalla, sekä kaikista keskushallinnon yleisistä, myös suoraan Ahvenanmaasta johtuvista menoista.

Itsehallintolaki edellyttää vähintään yhtä hyvien sosiaalisten etujen tarjoamista maakunnassa kuin muuallakin valtakunnassa, mikä estää mahdollisuudet verokilpailuun paikallisten hyvinvointipalveluiden kustannuksella. Sosiaaliset edut ovatkin monelta osin paremmat kuin mantereella maakunnan hyvän rahoitustilanteen johdosta. Kun lisäksi valtio vastaa osasta sosiaaliturvaan liittyvistä kustannuksista, ahvenanmaalaiset voivat kouluttautua Manner-Suomen oppilaitoksissa, kuten myös Ruotsin tai muiden Pohjoismaiden korkeakouluissa ja yliopistoissa samoin ehdoin kuin paikallisetkin opiskelijat, ja maakunnan rahoitusjärjestelmä suojaa alueen taloutta merkittäviä ulkoisia shokkeja vastaan, julkiset palvelut lienevät turvattuina jatkossakin.

⁸⁰ Ahvenanmaan itsehallintolaki (1144/1991) 49 §. Verohyvitys perustuu neljään maksuunpantuun veroon. Näihin lukeutuvat valtionvero, yhteisövero, rajoitetusti verovelvollisen ja ulkomailta tulevan pal-
kansaajan lähdevero, sekä korkotulon lähdevero. VM:n vero-osasto laintulkinnasta v. 1995, VM Muistio 6.11.1995.

Ahvenanmaalla esiintyy pyrkimyksiä laajentaa toimivaltaa verokysymysten osalta, ja ”veroparatiisimaisia” kehittämissivaihtohtojakin on esitetty.⁸¹ Ahvenanmaan kielisäännökset ja maantieteellinen sijainti huomioon ottaen Ruotsin asenne saattaa muodostua keskeiseksi keskustelussa itsehallintolain laajentamisesta verotoimivaltaan.

⁸¹ Katso esim. Jansson & Salminen, 2001.

5 Johtopäätökset

Yhteenvedona seuraavassa on lueteltu Viron ja Ahvenanmaan erityispiirteistä nousevia verokilpailua vahvistavia tekijöitä sekä veropaineita hillitseviä vastavoimia.

Viron suhteen verokilpailun kiristymisen puolesta puhuu

- Viron talouden riippuvuus ulkomaisista sijoituksista, sillä ulkomaisessa omistuksessa olevat yritykset vastaavat kolmanneksesta Viron BKT:sta ja yli puolesta viennistä.
- Viron ja Suomen välinen suoriin sijoituksiin liittyvä kauppa, mikä tarjoaa runsaasti mahdollisuuksia verojen minimointiin siirtohinnoittelulla.
- Talouden rakennemuutoksesta nousseet uudet teollisuus- ja palvelualat, sekä kevyemmät alihankintaan perustuvat tuotantojärjestelyt, jotka ovat sijoittumisessaan herkempiä toimintaympäristönsä muutoksille. Tämä koskee myös veroasteita: Vaikka kustannustekijät eivät ole yhtä keskeisiä, kuten esim. perinteiselle raskaalle teollisuuden, yritysten verkottuminen kansainvälisesti helpottaa myös verojen minimoimista.
- Viron inflaatio on rapauttanut maan hintakilpailukykyä erityisesti joillakin kustannusherkillä aloilla, ja verotuksella voidaan ohjata talouden rakenteiden kehittymistä. Viron maantieteellinen läheisyys ja hyvät yhteydet tekee maan tutummaksi ja helpommaksi pienille kotimarkkinayrityksillekin hyödyntää hinta- ja veroeroja. Suomen valtion on vaikea vastata hintakilpailuun muuten kuin veropolitiikalla.
- EU-jäsenyys vakiinnuttaa hallintoa, sekä tuo poliittista stabiilisuutta alentaen monia sijoituksiin liittyviä riskejä. Samalla Virossa vaikuttava pohjoismaisittain radikaali integraatiota ja tiukkaa talouskuria ja -vapautta yhdistelevä ideologinen suuntaus on osoittautunut sijoittajille mieleiseksi. Viron yleisen investointi-ilmaston ja olosuhteiden paraneminen taloudellisen kasvun ja olojen vakiintuessa, kasvattaa veroerojen merkitystä sijoitusten kriteerinä.
- Talouskasvun ja talouskurin johdosta, verojen nostamiseen ei ole pakottavia paineita, joskaan ei myöskään niiden alentamiseen. Verojärjestelmään ei tarvitse tehdä suuria muutoksia ennen vuoden 2008 loppua, mutta sen jälkeen Irlannin strategian mukainen kehityspolku voisi hyvinkin kuulua Viron tavoitteisiin. Monissa muissa transitiomaissa yritysverokannat ovat voitonjaon osalta Viroa alhaisempia. Latviassa se on 25 %, Liettuaissa 15 %, Unkarissa

18 %, ja Puolassakin veroastetta ollaan laskemassa 22 %:iin.⁸² Näistä erityisesti Unkari nojaa suoriin investointeihin taloutensa rakenteiden uudistajina, keinonaan alhainen yritysverotus Irlannin tapaan.

Verokilpailua hillitsee

- Viron vähäinen osuus Suomen sijoituksista ja kaupasta, mikä ei pakota Suomen valtiota verokilpailuun, ellei EU-jäsenyys johda suuriin muutoksiin. Varsinainen valtion verokertymää haittaava verokilpailu edellyttäisi paljon suurempaa sijoitustulvaa Viroon kuin mitä nykyiset puolitoista prosenttia suomalaisten yritysten ulkomaisesta sijoituskannasta osoittaa. Sama pätee Ahvenanmaan itsehallintoalueeseen.
- Hyviä investointikohteita ja tuotannon edellyttämiä resursseja on Virossa rajoitettu määrä, vaikka uudelleen sijoitetut voitot olisivatkin veroista vapaita. Ulkomainen sijoituskanta on jo suhteellisen suuri ja sijoituksissa tulee nopeasti alenevat rajahyödyt vastaan;
- Erot veroasteissa ovat toistaiseksi olleet vain pienehkö osakriteeri investoinneissa kaikki pitkän aikavälin riskit huomioon ottaen. Mikäli voitot kotiutetaan, ero yritysten tuloverotuksessa on suhteellisen pieni. Mikäli tuotannon siirtymisen välillä on muita liikkumista ja sijoittumista rajoittavia esteitä, pienet veroerot ovat mitättömiä merkitykseltään. Historiallinen tausta voi johtaa haluun rajoittaa tai ohjata ulkomaista omistusta, esim. maaomaisuuden osalta;
- Verotulojen runsas kysyntä Virossa. Taloudellisesta kasvusta huolimatta, Virossa on vaikeata köyhyyttä, suuria infrastruktuurin ja hallinnon puutteita, sekä muita julkisia varoja edellyttäviä kohentamistarpeita, joilla voi olla vaikutusta myös investointeihin;

Vaikka kokonaisuutena EU-jäsenyys on jo pitkälti otettu huomioon odotuksissa ja diskontattu hintoihin, EU:n määrittelemät työvoiman, pääoman, tavaroiden ja palvelujen vapaa liikkuminen tulevat lähivuosina entistä selvemmin vaikuttamaan Suomen verotukseen. Ensimmäinen koettelemus on v. 2004, jolloin Suomen matkustajatuomisten rajat väljenevät ja Viro liittyyne Euroopan Unioniin. EU-jäsenyydellä on myös ainakin nykyisten tukitasojen ja -ehtojen vallitessa huomattava kannustava vaikutus Viron maatalouden kehittämiseen.

Ahvenanmaan elinkeinorakenteessa puolestaan korostuu EU:n verorajaa hyödyntävä merenkulkusektori. Merenkulkusektorin vero- ja tukikilpailun kiristytessä, Ahvenanmaan talous perustunee jatkossakin veroetuihin. Tarve monipuolistaa elinkeinorakennetta esim. vahvistamalla pankki- ja rahoitussektoria kannustaa

⁸² Venäjällä veroaste on nykyään 24 %, mutta siltä taholta ei ole odotettavissa verokilpailua ennen kuin Venäjän verojärjestelmä on vakiintunut ja hallinnolliset ongelmat ratkaistu.

veroetujen laajempaan hyödyntämiseen yrityssektorilla. Erityisasema EU:ssa mahdollistaa jo arvonnisäverottoman postimyynnin ja valtakunnan verotasojen hyödyntämisen. Siirtymistä helpottaa se että osana Suomea, Ahvenanmaa tarjoaa yrityksille lähes samankaltaiset toimintaolosuhteet ja -ehdot kuin mannermaakin.

Maakuntahallitukselle valtiolta siirretyt tulonsiirrot ovat vain vähäisessä määrin riippuvaisia paikallisesta verokertymästä. Ahvenanmaan julkinen sektori on itsehallintoaseman vahvistumisen ja rahoitusjärjestelmän uudistamisen myötä laajentanut tehtäviään ja kasvattanut menojaan. Maakunnan hyvä rahoitustilanne tarjoaa liikkumavaraa budjetissa, joka voidaan kanavoida elinkeinoelämän kehittämiseen alempana paikallisena verotuksena ilman verojen korotuspaineita. Senkin jälkeen kun verovähennysoikeuksien ja veronalennusten polku on kuljettu loppuun voidaan yrityksiä tukea suoraan.

Portfoliosijoitukset ja voiton kotiuttavat postilaatikkoyritykset ovat kuitenkin toinen asia. Vastaavan tyyppiset saarivaltiot ja -alueet tarjoavat runsaasti esimerkkejä veroparatiisimaisista kehittämisstrategioista. Haitallista verokilpailua tutkivien viranomaisten huomion kohteeksi on joutunut esim. Englannin kanaalin Guernseyn saari, jolla sovelletaan 20 %:n kiinteä veroa (*flat tax*), eikä pääoma-voittoja tai perintöjä veroteta.⁸³ Veroero Viroon ei ole suuri ja olosuhteet muistuttavat hieman Ahvenanmaata. Oleellista veroparatiisimäärittelyssä ei aina ole verotuksen absoluuttinen, vaan sen suhteellinen taso naapureihin verrattuna tai esim. järjestelmän erityispiirteet, läpinäkyvyys ja viranomaisten mahdollisuus valvoa toimintaa.

Toisaalta, Ahvenanmaan luopuminen *captive*-veron erityiskohtelusta kunnallisverotuksessa tulkittiin merkinä Ahvenanmaan luopumisesta yritysverokeidaspyrkimyksistään. Syynä *captive*-verosta luopumiselle oli kuitenkin Euroopan komission tuomio sekä veroedun olematon vaikutus mannersuomalaisien yritysten sijoittumiseen. Veroetu ei ilmeisesti riittänyt investointimotiviksi tai korvaamaan tulevaisuuteen liittyviä epävarmuustekijöitä.

Ahvenanmaan suunnalta tulevaa verokilpailua hillitsee samanaikaisesti verotustoimivallan puuttuminen, mutta tähän seikkaan on jo pitkään haettu aktiivisesti muutosta. Suoranaiset markkinoille tulon esteet, sekä yleinen sulkeutuneisuus ulkopuolisille hillitsevät potentiaalisten sijoittajien investointeja. Vaikka rajoitteet poistettaisiin, Ahvenanmaan markkinat eivät ole pienuutensa johdosta kiinnostavia kuin tietyn tyyppisille sijoittajille.

EU:n asettamat paineet sekä Viron ja Ahvenanmaan halu noudattaa niitä vaikuttaa paljon siihen minkälaiseksi näiden alueiden verotus ja sen vaikutukset muodostuvat. Haitallisen verokilpailun torjumiseksi EU:ssa valmistuu vuoden 2002 loppuun mennessä veropaketti, jossa määritellään yleiset yritysverotuksen käy-

⁸³ The Heritage Foundation, 2000.

tännesäännöt, korko- ja rojaltimaksuja koskeva direktiiviehdotus (KOM(1998)67), sekä säästöjen verotusta koskeva direktiiviehdotus (KOM(2001)400). Komission lyhyen aikavälin tavoitteita on mm. myös yritysyryhmien sisäistä siirtohinnoittelua koskevien kahden- ja monenkeskisten sopimusmenettelyjen laajentaminen.⁸⁴

⁸⁴ Juusela, Janne: Kansainvälinen verotus ja EU:n verokoordinaatio. VATT-seminaari 25.1.2002 Helsinki.

Lähteet:

Ahvenanmaan itsehallintolaki (1144/1991)

Ahvenanmaan valtuuskunnan verohyvitystä koskevat päätökset.

Bloom, N. ja Rachel Griffith (2002): The internationalisation of UK R&D. *Fiscal Studies*, Vol. 22, No. 3, 337-355.

Commission of the European Communities (2001): 2001 Regular Report on Estonia's Progress Towards Accession. Brussels, 13.11.2001, SEC(2001) 1747.

Devereux, Michael, P., R. Glenne Hubbard (2002): Taxing Multinationals. Paper presented at the IIPF Congress in Helsinki on the 29th of August, 2002.

Devereux, Michael, P. ja Rachel Griffith (2002): The Impact of Corporate Taxation on the Location of Capital: A Review. Institute for Fiscal Studies, March 2002.

Devereux, Michael, P., Ben Lockwood ja Michela Redoano (2002): Do Countries Compete over Corporate Tax Rates? *CEPR Discussion Paper Series* No. 3400.

EBRD (2002): Strategy for Estonia. Board approval date: 23 April 2002.

Eesti Pank (2002): <http://www.ee/epbe/index.html.en>

Estonian Investment Agency.

Estonian Technology Agency: Estonian Research and Development Strategy 2001-2006.

Finlex: EETVL 30 §, L 455/85, ETVL 92-95 §, TVL 97 §.

Finpro, 2002: Maaraportti: Viro. 25.4.2002.

Helsingin sanomat 4.10.2000., 25.9.2002.

Högsta domstolen, Utslag Nr 2225 givet 29.6.1993, Diariennr OH 92/1993.

IMF (2002): Staff Report for the 2002 Article IV Consultation. *IMF Country Report* No. 02/134. July 2002.

Jansson, Harry och Johannes Salminen (Redaktörer) (2001): *Den andra Ålandsfrågan. Autonomi eller Självständighet?* Julius Sundbloms Minnesstiftelse. Mariehamn 2001.

Juusela, Janne (2001): EU:n veroharmonisoinnista: Välittömän verotuksen harmonisoinnin historia ja nykytila. Julkaisussa: Verokilpailu ja verotuksen kehittämistarpeet. Toimittaneet Reino Hjerpe, Seppo Kari ja Henrik Lönnqvist. *VATT Keskustelualoitteita* 261.

Krediidinfo, Viro. <http://www.krediidinfo.ee>

Laki Viron kanssa tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä, N:o 1301/1993.

Landskapstyrelse: Niklas Slotte. Suullinen tiedonanto.

Landskapstyrelsens bokslut 1997

Lankes, H. P and N. Stern, 1998: Capital Flows to Eastern Europe and the Former Soviet Union, *EBRD Working Paper*; No. 27, pp.1-40.

Merimieseläkekassa/ tilasto KKPLKMK/18, 30.8.1999.

OECD (2000): Towards Global Tax Cooperation. Report to the 2000 Ministerial Council Meeting and Recommendations by the Committee on Fiscal Affairs, Progress in Identifying and Eliminating Harmful Tax Practices.

Pirttilä, Jukka (1999): Tax Evasion and Economies in Transition: Lessons from Tax Theory. *Bofit Discussion Papers* 1999, No. 2. Bank of Finland. Institute for Economies in Transition.

PricewaterhouseCoopers (2001): Doing Business in the Russian Federation

Rahandusministerium (2002): General Government Finance Statistics 2001 and 2002. www.fin.ee

Republic of Estonia (2001): Pre-Accession Economic Programme. Tallinn, April. http://europa.eu.int/comm/economy_finance/publications/external_relations/2002/pep_ee_en.pdf

Riihimäki, Elisa (1998): Kansainvälinen verokilpailu ja Suomen verojärjestelmä. *Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja* 1998/6.

Shang-Jin Wei (1997): How Taxing is Corruption on International Investors? *William Davidson Institute Working Paper Series*, No. 63.

Stöwhase, Sven (2002): Tax rate differentials and sector specific foreign direct investment: Empirical evidence from the EU. University of Göttingen, February 2002. Paper presented at the IIPF Congress in Helsinki, on the 28th of August, 2002.

Suomen Kuntaliitto (2002): Tietoja verovuoden 2000 verotuksesta kunnissa. 4/2002, 15.3.2002.

Suomen Kuntaliitto (2002): www.kuntaliitto.fi/tilastot/vero2002.htm

Suomen Pankki (2001a): Arvopaperisijoitukset Suomesta ulkomaille maittain 31.12.2000. *Tiedote* 19.6.2001.

- Suomen Pankki (2001b): Suorat sijoitukset Suomen maksutaseessa 2000. *Tilastotiedote* 26.10.2001.
- Suomen Pankki/ Bank of Finland (2002): *Baltic Economies. Bimonthly Review* 2, 2002. Institute for Economies in Transition 8.3.2002.
- Swenson, Deborah L. (2001): Transaction type and the effect of taxes on the distribution of foreign direct investment in the United States. In Hines, James R. (ed.), *International Taxation and Multinational Activity*. Chicago.
- Taloussanommat 5.9.2002.
- The Baltic Times 22.-28.11.2001.
- The Heritage Foundation (2000): An OECD Proposal to Eliminate Tax Competition Would Mean Higher Taxes and Less Privacy. By Daniel J. Mitchell. *Backgrounders*, Executive Summary, No. 1395, September 18, 2000.
- The Institute of Economic Studies at the University of Iceland (2001): Tax Competition: An Opportunity for Iceland? Conference by the International Policy Network in Reykjavik, Iceland, November 2nd, 2001.
- The Vienna Institute for International Economic Studies – *Monthly Report* 2001/8-9.
- Tilastokeskus: *Yritystoiminnan julkinen rahoitus*.
- Valtiovarainministeriö, liikenneministeriö ja merenkulkulaitos: Selvitys merenkulkuelinkeinon verotuksesta ja tukitoimenpiteistä. Helsinki 1998.
- Valtiovarainministerin ehdotus vuoden 2001 talousarvioksi, (www.vn.fi/vm/budjetti/talousarvio/2001tae/menot/ta012800).)
- Valtiovarainministeriö: Muistio 6.11.1995.
- VATT (1999): Verotukijärjestelmän kautta annettava tuki. *VATT-muistioita* 43, Helsinki.
- VATT (2001a): VATT Veroseminaari 2001.
- VATT (2001b): Talouden rakenteet.
- VATT (2002): VATT Veroseminaari 2002.
- Verohallinto. *Verohallinnon käsikirja*. Tammikuu 1995 ja 2000.
- Yritysverotuksen käytännesääntöryhmän raportti 23.11.1999 (SN 4901/99), sekä OECD, 2000.
- ÅSUB: Statistiskt meddelande: National räkenskapsdata för Åland 1993-1998. Lähde:

**VATT-KESKUSTELUALOITTEITA / DISCUSSION PAPERS ISSN 0788-5016
- SARJASSA ILMESTYNEITÄ**

227. Häkkinen Iida – Kirjavainen Tanja – Uusitalo Roope: School Resources and Student Achievement Revisited: New Evidence Using Panel Data. Helsinki 2000.
228. Perrels Adriaan – Weber Christoph: Modelling Impacts of Lifestyle on Energy Demand and Related Emissions. Helsinki 2000.
229. Hietala Harri: Suorien sijoitusten verorasituksen mittaamisesta. Helsinki 2000.
230. Virén Matti: How Sensitive is the Public Budget Balance to Cyclical Fluctuations in the EU? Helsinki 2000.
231. Ilmakunnas Seija – Kiander Jaakko – Parkkinen Pekka – Romppanen Antti: Globalisaatio ja työn loppu? Talous ja työllisyys vuoteen 2030. Helsinki 2000.
232. Mustonen Esko – Sinko Pekka: Hiilidioksidiveron vaikutus kotitalouksien tulonjakoon. Helsinki 2000.
233. Holm Pasi – Pankka Kari – Toivonen Seppo – Tykkyläinen Yrjö – Virén Matti: PK-yritysten turvallisuuskysely. Helsinki 2000.
234. Kiander Jaakko – Virén Matti: Do Automatic Stabilisers Take Care of Asymmetric Shocks in the Euro Area? Helsinki 2000.
235. Kiander Jaakko – Kilponen Juha – Vilmunen Jouko: Taxes, Growth and Unemployment in the OECD Countries - does Collective Bargaining Matter? Helsinki 2000.
236. Venetoklis Takis: Methods Applied in Evaluating Business Subsidy Programs: A Survey. Helsinki 2000.
237. Siivonen Erkki: Pohjoinen ulottuvuus: Investointien rahoitukseen liittyviä näkökohtia. Helsinki 2000.
238. Kemppe Heikki – Pohjola Johanna: Hiilidioksidipäästöjen rajoittamisen kustannusten arvioinnissa käytetyt käsitteet ja mittarit. Helsinki 2000.
239. Virén Matti: Cross-Country Evidence on a Nonlinear Okun Curve. Helsinki 2000.
240. Pollari Johanna: Yhteistoteutuksen merkitys Suomen ilmastopolitiikassa. Helsinki 2000.
241. Coenen Heide: Network Effects in Telecommunications: when Entrants are Welcome. Helsinki 2000.
242. Moisio Antti: Spend and Tax or Tax and Spend? Panel Data Evidence from Finnish Municipalities during 1985 - 1999. Helsinki 2000.
243. Coenen Heide – Holler Manfred J.– Niskanen Esko (eds.): 5th Helsinki Workshop in Standardization and Networks 13-14 August, 2000. Helsinki 2000.
244. Virén Matti: Modelling Crime and Punishment. Helsinki 2000.
245. Nash Chris – Niskanen Esko (eds.): Helsinki Workshop on Infrastructure Charging on Railways 31 July - 1 August, 2000. Helsinki 2000.
246. Parkkinen Pekka: Terveystieteiden- ja sosiaalipalvelumenot vuoteen 2030. Helsinki 2001.

247. Riihelä Marja – Sullström Risto – Tuomala Matti: What Lies Behind the Unprecedented Increase in Income Inequality in Finland During the 1990's. Helsinki 2001.
248. Kangasharju Aki – Pekkala Sari: Regional Economic Repercussions of an Economic Crisis: A Sectoral Analysis. Helsinki 2001.
249. Kiander Jaakko – Luoma Kalevi – Lönnqvist Henrik: Julkisten menojen rakenne ja kehitys: Suomi kansainvälisessä vertailussa. Helsinki 2001.
250. Kilponen Juha – Sinko Pekka: Taxation and the Degree of Centralisation in a Trade Union Model with Endogenous Labour Supply. Helsinki 2001.
251. Vaittinen Risto: WTO:n kauppaneuvottelujen merkitys EU:n maataloudelle. Helsinki 2001.
252. Bjerstedt Katja: Työssä jaksamisesta ja työmarkkinoiden muutoksesta. Helsinki 2001.
253. Sinko Pekka: Unemployment Insurance with Limited Duration and Variable Replacement Ratio – Effects on Optimal Search. Helsinki 2001.
254. Rauhanen Timo: Arvonlisäverotus EU:n jäsenmaissa – voiko vientiä verottaa? Helsinki 2001.
255. Korkeamäki Ossi: Työttömyysriskiin vaikuttavat yksilö- ja yrityskohtaiset tekijät Suomessa 1990-1996. Helsinki 2001.
256. Kyyrä Tomi: Estimating Equilibrium Search Models from Finnish Data. Helsinki 2001.
257. Moisio Antti: On Local Government Spending and Taxation Behaviour – effect of population size and economic condition. Helsinki 2001.
258. Kari Seppo – Ylä-Liedenpohja Jouko: Klassillinen osakeyhtiövero kansainvälisen veroharmonisoinnin muotona. Helsinki 2001.
259. Kiander Jaakko – Vaittinen Risto: EU:n itälaajenemisen vaikutuksista: laskelmia tasapainomallilla. Helsinki 2001.
260. Hakola Tuulia – Uusitalo Roope: Let's Make a Deal – the Impact of Social Security Provisions and Firm Liabilities on Early Retirement. Helsinki 2001.
261. Hjerppe Reino – Kari Seppo – Lönnqvist Henrik (toim.): Verokilpailu ja verotuksen kehittämistarpeet. Helsinki 2001.
262. Hakola Tuulia – Lindeboom Maarten: Retirement Round-about: Early Exit Channels and Disability Applications. Helsinki 2001.
263. Kilponen Juha – Romppanen Antti: Julkinen talous ja väestön ikääntyminen pitkällä aikavälillä – katsaus kirjallisuuteen ja simulointeja sukupolvimallilla. Helsinki 2001.
264. Riihelä Marja – Sullström Risto – Tuomala Matti: On Economic Poverty in Finland in the 1990s. Helsinki 2001.
265. Parkkinen Pekka: Suomen ja muiden unionimaiden väestön ikärakenne vuoteen 2050. Helsinki 2002.
266. Kari Seppo – Ylä-Liedenpohja Jouko: Classical Corporation Tax as a Global Means of Tax Harmonization. Helsinki 2002.

267. Kallioinen Johanna: Pyöräilyn institutionaalinen asema liikennesuunnittelussa. Helsinki 2002.
268. Kangasharju Aki and Venetoklis Takis: Business Subsidies and Employment of Firms: Overall Evaluation and Regional Extensions. Helsinki 2002.
269. Moisio Antti: Determinants of Expenditure Variation in Finnish Municipalities. Helsinki 2002.
270. Riihelä Marja – Sullström Risto: Käytettävissä olevien tulojen liikkuvuus vuosina 1990-1999. Helsinki 2002.
271. Kari Seppo – Kröger Outi – With Hanna: Saksan verouudistus 2001. Helsinki 2002.
272. Kari Seppo: Norjan ja Suomen tuloverojärjestelmän vertailua. Helsinki 2002.
273. Sinko Pekka: Labour Tax Reforms and Labour Demand in Finland 1997-2001. Helsinki 2002.
274. Pekkala Sari – Kangasharju Aki: Adjustment to Regional Labour Market Shocks. Helsinki 2002.
275. Poutvaara Panu: Gerontocracy Revisited: Unilateral Transfer to the Young May Benefit the Middle-aged. Helsinki 2002.
276. Uusitalo Roope: Tulospalkkaus ja tuottavuus. Helsinki 2002.
277. Kemppi Heikki – Lehtilä Antti: Hiilidioksidiveron taloudelliset vaikutukset. Helsinki 2002.
278. Rauhanen Timo: Liikevaihtoraja arvonlisäverotuksessa – Pienyrityksen kasvun este? Helsinki 2002.
279. Berghäll Elina – Kilponen Juha – Santavirta Torsten: Näkökulmia suomalaiseen tiede-, teknologia- ja innovaatiopolitiikkaan – KNOGG-työpajaseminaarin yhteenveto. Helsinki 2002.
280. Laine Veli: Evaluating Tax and Benefit Reforms in 1996 – 2001. Helsinki 2002.
281. Pekkala Sari – Tervo Hannu: Unemployment and Migration: Does Moving Help? Helsinki 2002.
282. Honkatukia Juha – Joutsenvirta Esa – Kemppi Heikki – Perrels Adriaan: EU:n laajuisen päästökaupan toteuttamisvaihtoehdot ja vaikutukset Suomen kannalta. Helsinki 2002.
283. Kotakorpi Kaisa: Access Pricing and Competition in Telecommunications. Helsinki 2002.
284. Hämäläinen Kari – Böckerman Petri: Regional Labour Market Dynamics, Housing and Migration. Helsinki 2002.
285. Sinko Pekka: Labour Taxation, Tax Progression and Job Matching – Comparing Alternative Models of Wage Setting. Helsinki 2002.
286. Tuomala Juha: Työttömyyden alueellisen rakenteen kehitys 1990-luvulla. Helsinki 2002.